AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE DERGİSİ

5 ŞUBAT 1965
FİYATI: 1 LİRA

Hükümet düşürülürse ne olur?

Yazan: METİN TOKER

İHRACATTA REKOR

TİCARET BAKANI FENNİ İSLİMYELİ

DÜKKÂN İYİ İŞLİYOR

Paylaşılamayan Koltuk: Başbakanlık

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Sayı: 565 Cilt: XXXII Yıl. 11

Sahibi ve Başyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil Tiyatro: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — Radyo ve Sinema: Mahmut T. Öngören — Yayınlar: ilhami Soysal — Musiki: Daniyal Ertiç

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
T.H.A.
Hüseyin Ezal
Erdoğan Çiftler

Klişe
Birlik Klişe Atölyesi
Tel 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgarlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 92
P K 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih :
1.2.1965

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta AKİS'i her haftakinden iki gün önce okumak fırsatını bulmuş olacaksınız. Elinizde tuttuğunuz bu sayı bayram arefesinde hazırlanmıştır.

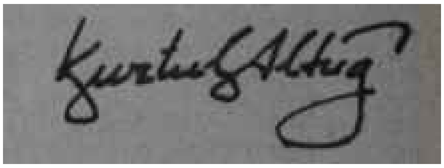
Bayramın yaklaşması bile siyasi faaliyetlerin ayni tansiyon içinde devam etmesine engel olamadı. Nitekim A.P.'nin başı Süleyman Demirel, bir takım spektaküler temaslar yaparak, önümüzdeki günlerde A.P.'nin ne şekilde davranacağını ortaya koydu. A.P.'nin aklıevvel Genel Başkam şu günlerde iktidar peşindedir. Gerek Bölükbaşıyla, gerekse perde arkasında diğer parti liderleriyle yapılan temaslar, A.P.'nin bayramertesi yeni bir takım hareketlere girişeceğini ortaya koymuş bulunmaktadır. Ama bu hareketler, A.P.'nin hedefe varma çabasında faydalı olmakta mıdır? İşte, meçhul olan budur. İnönü ve onun Hükümetini düşürme balonları her zaman uçurulmuş, bu yolda her zaman gayret sarfedilmiş, fakat iş ciddiye binince kimse idareye sahip çıkma cesaretini kendinde bulamamıştır. Şimdi A.P. Genel Başkanı yeni hesaplar peşindedir.

C.H.P. iktidarının devrilmesi halinde ne olacaktır? Bu sualin cevabını bu hafta, Metin Toker "Haftanın İçinden'inde vermektedir. Hikâyenin eğlenceli tarafım da Güneri Civaoğlunun kaleminden YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki "Partiler" başlıklı yazıda okuyacaksınız. Civaoğlu, çeşitli çevrelerle yaptığı temaslarının bilançosunu tam bir objektiflik içinde vermektedir.

Haftanın diğer bir ilginç yazısı da bir başka AKİS'çinin hazırladığı "Ticaret" başlıklı yazıdır. Teoman Eret, bu hafta AKİS okuyucularına, bizim için hayati önem taşıyan ihracatımız konusunda bilgi vermektedir. Zaten kapak konusu olarak seçilen Ticaret Bakanı Fenni İslimyelinin AKİS Kurmay Heyeti tarafından incelenmesi de bu önemli konunun vuzuha kavuşmasmı sağlamak içindir. İhracatımızda yıllardır görülmeyen bir rekor sağlanmış ve yekun olarak tam 411 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Bu başarının sırrı nedir ve bundan böyle nasıl bir sistem ve metod takip edilerek bu miktar arttırılacaktır? Bu konuda özel sektör. Devlet ve işi idare edenler neler düşünmektedirler? "Ticaret" başlıklı yazı bu soruların cevabını verecek niteliktedir.

Bu hafta, Başyazarımızın Avrupa gezi intihalarının sonuncusunu sunmaktayı. Metin Toker bu yazısında Avrupaya genel bir bakış atfetmekte ve kendi müşahedelerini belirtmektedir.

AKİS, okuyucularına muttu bayramlar temennisiyle.

içindekiler

AKİS
HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI
Yıl: 11 5 Şubat 1965 Sayı: 555 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Uyanış devam ediyor

Aşırı cereyanlar konusunda, bu cereyanların ölçüsüz bir şekilde açığa vurulup toplumu bu sefer gerçekten, bir "militanlar kavgası" ile tehdit etmesi üzerine umumi efkârda başlayan uyanma bu hafta yeni bir gelişme kaydetti. Başbakan İnönü Cumhuriyet gazetesine verdiği bir demeçte bir özenti olarak gördüğü aşırı sol ile iptidai sağın kendi nazarında hiç bir fark taşımadığını açıkça ifade etti ve bir prensibi ortaya koydu: Kal. kinmanın demokratik sistem ve hürriyet nizamı içinde yapılabileceğine i_ nanmayan, toplumu başka yollara iten her cereyan memleketin sağlam Kuvvetlerini mutlaka karşısında bulacaktır ve bu kuvvetler önünde hezimete uğrayacaktır. İnönü ilâve etti:

"— Zira Türkiye için demokratik sistemin- ve hürriyet nizamının yıkılmasından daha büyük bir tehlike yoktur."

Bu yeni ve eskisinden de açık vaziyet, alış müsbet tesirini derhal gösterdi. Aşırı sol, belki bir takım salon sosyalisti yazarları kullanabilse de. her halde İnönüyü ve memleketin sağlam kuvvetlerini kullanamayacağını anlamış haldedir, İnönü sol fikirlere hiç bir şekilde aleyhtar bulunmadığını bildirmiştir İnönü bu sola aşırı sağın "komünist'" damgasını vurmasının komünistlerin işine yaradığını da belirtmiştir. Gerçekten de, meselâ Karakurt Olayının A.P. organlarındaki tefsir ve ilân tarzı bunun bir örneğini vermiştir. Tipik bir gericilik örneği olan olayın bu organlardaki takdimi "Türk köylüsünün kısrağına ve avradına dokunulmaz", "Bizim kızlarımızı, karılarımızı rahat bıraksınlar'' tarzında olmuştur. Bu gayretin altında nenin bulunduğu hiç kimsenin gözünden kaçmamıştır. Ama bu suretle A.P. de en azından bir tesirli ve gayretli grupun aşırı sağı resmen temsil ettiği, partinin merkez organlarının da bunları reddetmeye cesaret edecek güçte veya niyette bulunmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu, aşırılıkla değil basiret ve itidalle dolu çoğunluğu gittikçe derlenip toparlanma istikametine itmiştir.

İsmet İnönü
En gerçekçi görüş

Gözden kaçmayan başka bir husus, bu davranışıyla A.P. nin ciddi ipotekler altına girmekte oluşudur. Gericiliğe bu kadar angaje oluş, bir gün A.P. kazaen iktidara gelirse, partiyi bir takım mecburiyetler ve mükellefiyetler altına sokacaktır. Bunların yerine getirilmesi ise Başbakan İnönünün önceki hafta Senatoda, bu hafta Cumhuriyet sütunlarında haber verdiği âkibeti doğuracak, sorumsuz, bilgisiz ve kudretlerinin hududundan habersiz politikacıların basına dünyayı yıkacaktır. Karakurt Olayını "öğretmenin köylünün avratına tasalludu" olarak gösterecek kadar ölçüyü kaçırmış bir zihniyet bu toplumu, onun kuvvetlerini nasıl idare edebilir?

Aşırı solun ümidi budur. Bu zihniyet iktidara gelsin, tabii o kuvvetleri idare edemesin. ortalık karışsın ve aşırı sol elini, kolunu sallayarak kendi "müsamahasız, katı, totaliter sistem'' ini memlekette kursun.

Ama toplum ve bilhassa aydınlar şimdi her geçen gün gözlerini biraz daha açmaktadırlar. Atatürkten sonra İnönünün de bundan kırk yıl önce söylediklerini tefrika etmek bu gözleri örtmeye yetmeyecektir. Zira Atatürk aramızdan ayrılmıştır ama, İnönü hayattadır ve İnönü şimdi de konuşmaktadır.

Kaldı ki İnönünün o zamanki fikirleriyle bugünkü fikirleri arasında bir fark bulunmadığı bu tefrikalarla bir defa daha gün ışığına kavuşmuştur. İnönü memleketi ne aşırı sağa, ama ne de aşırı sola bırakmak niyetindedir. Bunda, "tecrübeli ve sözüne, fikrine toplumda kıymet verilen kimseleri" kendisine yardımcı olarak çağırmaktadır.

Bu. İnönünün genç, yaşlı bütün aydınlara çağırışıdır.

Partiler

Leyleğin ömrü

Haftanın başında Pazartesi günü, özellikle muhalefet gazeteleri, âdeta AP nin birkaç gün içinde iktidara geleceğini müjdeliyorlardı. Bir haberde. AP Genel Başkanı Süleyman Demirelin Ankara İl Merkezinde yaptığı bir konuşmada "AP işbaşına gelecektir" dediği belirtiliyor, bir başka haberde ise MP Genel Başkanının Demirele bir mektup gönderdiği, AP nin hükümet kurmak için teşebbüse geçtiği takdirde, MP tarafından destekleneceği bildiriliyordu. Bir gün önceki gazetelerde ise Demirelin MP *Genel* Merkezini ziyaret ettiği ve Bölükbaşı ile yeni bir hükümet kurma konusunda fikir teatisinde bulunduğu yolunda haberler yer almış, AP ve MP. birer bildiri yayınlayarak bu konuşmayı açıklamışlardı. Üstelik, MP nin konuşmaktan ve gazetelerde resimlerini, adını görmekten pek hoşlanan iri kıyım lideri bu kadarıyla da yetinme-

HAFTANIN İÇİNDEN

Hükümet düşürülürse ne olur?

Metin TOKER

Bazı muhalefet partilerinin, bilhassa A.P. ile M.P.'nin Bütçe Görüşmelerinin sonunda İnönü Hükümetini Mecliste azınlıkta bırakmak ve bu suretle düşürmek niyetinde oldukları son günlerde yazılıp yayılmaktadır. Bu gayretlerin bir süre önce, A.P.'nfaı hükümet sorumluluğuna almaktan kaçtığı yolunda yapılmış ithamları karşılamak., tan öteye maksat taşıtmaması kuvvetle muhtemeldir, Bir lakım partiler müşterilerine karşı "Ne yapalım, biz elimizden geldiği kadar, şu İsmet Paşayı' bertaraf etmek için uğraştık ama ötekilerin yüzünden netice alamadık" diyebilmenin hazırlığı içinde görünmektedirler. Bu partiler yaklaşan secini kampanyası sırasında bir yandan C.H.P'ne hücum edenken diğer taraftan da birbirlerini böyle suçlayacaklardır.

Zira, bir hükümeti düşürmek iyidir ama bunun sebebini de millete söylemek lâzımdır. Yoksa, sadece İsmet Paşayı bertaraf etmek için hükümet buhranına yol açılmasını umumi efkarın müsait karşılamayacağı açıktır. Böyle hallerde ortada, sadizmden daha makul gerekçelerin bulunması şarttır. 1961'den bu yana devam eden teşrii hayatın şimdiye kadar olan tecrübeleri, hükümeti düşürmeden önce Muhalefetin bir iktidar programı ve prensipleri üzerinde mutabakata varması, bunu ilân etmesi lüzumunu ortaya koymuştur. Zaten, partilerin Meclisteki. kuvvetleri itibariyle de ancak böyle bir program ve prensipler İnönü Hükümetini düşürecek sayıda oy toplanmasını belki mümkün kılabilir. Çeşitli partilerden çeşitli kimseler bu program ve prensipleri görür görmez "İşte, memleketin gerçek menfaati!" diye heyecanla doğrulurlar ve İnönü hükümetini devirip o iktidarı işbaşına getirirler.

Başbakan iktidara mutlaka (talip olmadığını ve ikinci Koalisyonu bozanların bir hükümet kuramamaları dolayısıyla bu görevi almak mecburiyetinde kaldığını bir çok defalar belirtmiştir. Ayrıca herkes bilmektedir ki, İktidardan ayrılmak için İsmet İnönü, sistemin gerektirdiği gibi, kendisi aleyhinde 226 güvensizlik oyu verilmesini bekleyecek değildir, Bir güven oylamasında lehteki oylar aleyhteki ve müstenkif oyların tutarından az olduğu takdirde Başbakan derhal Cumhurbaşkanına Hükümetin istifasını sunacaktır.

Her şey göstermektedir ki Halkçılar, iktidardan düşen her partinin demokratik bir sistem içinde yaptığını yapacaklar, muhalefete geçeceklerdir. Seçimlere Türkiye, o zaman, başındaki zat kim olursa olsun belkemiği A.P. tarafından teşkil edilecek bir iktidar ve CHP.'nin etrafında toplanmış bir muhalefetle gidecektir. Çok C.H.P. linki ve hiç olmazsa bir devre memleketin fiilî bir C.H.P. iktidarı altında kalmasını tek sıhhat çaresi olarak gören kuvvetlerin bunu. bugünkü sıkka tercih ettikleri meçhul değildir. Gerçekten de C.H.P. için. menfaatim seçimlere iktidarda mı, yoksa muhalefette mi gitmek olduğu hususu kolay tesbit edilecek bir nokta sayılamaz. Aradaki fark kıl payıdır.

Buna mukabil, bu muhalefet karşısında kalacak ve belkemiği A.P. tarafından teşkil edilecek yeni iktidar için Bölükbaşının "Siz İsmet Paşayı bana bırakın!" teminatının fazla kıymet ifade etmesi pek şüphelidir. Bu teminat üzerine iktidar bina etmenin çok sayıda miletvekiline sevimli ve cazip gelmesi az muhtemeldir. Bugün İsmet Paşa çok şeye karşı teminattır ve bu görevini, şahsî prestij ve bir takım kuvvetler üzerindeki otoritesi yanında kanuni yetkilerinden de faydalanarak yapabilmektedir. Bu durumu beğenmemek, bu durumu demokratik bulmamak, bu durumu kınamak mümkündür. Ama durumun bu olduğunu görmemek başı kuma sokmak demektir.

İsmet Paşaya "Sen iktidarı bana bırak, sonra da be. ni koru!'' demek ise her halde daha az gülünç bir durum değildir.

NOT — Sayın Nadir Nadi AKİS'te çıkan bir yazıya ziyadesiyle içerlemiş görünüyor. AKİS'te çıkan bir yazıya her içerleyen gibi de bana ver yansın ediyor. Hiç, çelebiliğine ve efendiliğine uymayan çiğ kelimeler kullanarak... Eğer sayın Nadir Nadi "hırsından kafası öyle boşalmamış halde" AKİS'te çıkan yazıyı okumuş bulunsaydı babasının AKİS'te itham edilmediğini, babasının her gün Cumhuriyet gazetesinin ikinci sayfasında, hattâ zaman zaman Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında, altında "Nadir Nadi" imzası bulunan yazılarda itham edildiğinin belirtildiğini farkederdi. Zira o yazıda şöyle denilmekteydi: "Bu kimselerin verdikleri manayla eğer Türkiyede bir tek "devlet ve millet parasıyla yaratılan zengin" varsa o rahmetli ve sayın Tunus Nadidir. Bu memlekette yeni moda edebiyatta. Cumhuriyetin bazı sütunlarında da verilen manasıyla "devlet ve millet parasıyla yaratılan zenginin rahmetli ve sayın Yunus Nadi tipti de değil, prototipidir."

Sayın Nadir Nadi "işlerine geldiği sürece kendisini övmekte kusur etmeyenler"den bahsederken beni kastediyorsa, insafsızlık ediyor demektir. Benim idare ettiğim AKİS sayın Nadir Nadiyi övülecek şekilde davrandığı zaman övmekte, yerilecek şekilde davrandığı zaman yermekte kusur etmemiştir. Sayın Nadir Nadi bugün "düşük" dediği devrin ceberrut hâkimiyle Amerikada, Türkiyede basın özgürlüğünün olduğunu ve hapisteki yazarların sadece kendini bilmezlerden ibaret bulunduğunu ispat için boy göstermeyi kabul ettiği zaman AKİS, bu davranışın yakışıksızlığını belirtmekten çekinmemiştir. Bundan bir süre önce ise sayın Nadir Nadi Cumhuriyetin sütunlarını "Komünist diye Komünist Parti mensubuna derler. Türkiyede Komünist Parti bulunmadığına göre komünist yoktur'' diyen veya Türkiyede sovyet sistemimi tavsiye eden yazarlara açtığı zaman gene AKİS ikaz görevini yerine getirmiştir.

Sayın Nadir Nadi klâsik Babıâli polemiklerinde kullanılan tâbirlere iltifat edecek yerde AKİS'in bugünkü ten zidine hangi davranışının sebep olduğunu sükûnetle düşünmeyi tercih ederse hem kendisi, hem Cumhuriyet, hem de memleket bakımından daha hayırlı bir iş yapmış olur. — M. T.

miş önce Demirelle yaptığı konuşmadan pasajlar veren bir gazetenin, bu haberini tekzip eder mahiyette bir bildiriyi, sonra da hızını alamıyarak, AP Genel Başkanına mektup gönderdiğini açıklayan bir başka bildiriyi, kaleme almıştı. Böylece Bölükbaşı, iki günde üç bildiriyle, mutlaka kendisine *ait* olması gereken rekoru egale ederek evine döndü, telefonunu fişten çekti ve ertesi günkü gazeteleri bek. lemeğe koyuldu.

Bölükbaşı amacına ulaşmıştı, hiç değilse gazete sayfalarında, MP nin desteği ile CHP iktidarı yıkılacak, yerine, gene MP'nin desteğiyle bir AP hükümeti kurulacakmış şeklinde bir hava esmişti. Tabii bu arada. Bölük başının adından da bol bol bahsedildi. Zaten irikıyım liderin istediği de buydu. Anadoluda yaptığı gezide bol kesеden savurduğu dehşetengiz lâflar, Meclis kürsüsünden AP ye yönelttiği zehirli oklar ve şimdi de Demirele çakılan te mennâ. bu kavruk partinin iri lâflı liderinin seçimlere kadar unutulmama çabasından başka birşey değildir. Yoksa Bölükbaşı da iyi bilmektedir ki, değil destekliyerek AP'ye hükü_ met kurdurmak. Millet Meclisindeki, kendisiyle beraber 13 kişiyi ancak bulan Grupunu toplayıp gitse kimsenin haberi dahi olmıyacaktır! AP nin iktidara gelmesi için tek yol, YTP ve CKMP yi kazanmaktır. Nitekim bunu YTP nin gönlünde Başbakanlık aslanı vatan lideri Ekrem Alican iyi bilmektedir.

Küçük hesaplar

Osman Bölükbaşı ile Süleyman Demirelin yeni bir hükümet kurma yolundaki temaslarını en güzel CKMP Başkanı Ahmet Oğuz izah etmektedir;

"— Bölükbaşı Geredede konuştu: 'Demirel değil, Pamukel' dedi. istanbula geçti: MP ancak AP ile koalisyon yapabilir dedi. Ankaraya geldi. Millî Bakiyeler Kanunu görüşülürken, AP lilerden, "eski devrin artıkları" diye bahsetti. Şimdi de AP yi destekliyeceğim diyor. Bence bu, bir şamata politikasından başka birşey değildir."

Oğuzun MP için koyduğu "Şamata politikası" teşhisi gerçekten doğrudur ve AP de bunun farkındadır. Ancak ortada oynanmakta olan oyun çok taraflı olduğu için gazetelerde adından bahsettirmek amacıyla da söy lenmiş olsa, Bölükbaşının sözleri, bildirileri AP yöneticilerinin işine gelmektedlr. Zira istenen, CHP hükümetinin düşürülmesi yolunda bir hava nın estiği intibaını memlekete vermektir. Bu suretle işler sıkışacak, vatandaş huzursuz olacak, piyasa kapanacak ve CHP yıpranacaktır. Bu yapmacık havayı yaratmak için şimdilik Bölükbaşı kullanılmaktadır. Ama Bölükbaşı hiç oralı olmamakta ve yeni politikacı Süleyman Demirelin, ilk olarak kendisiyle konuşmak isteyişini kendinde vehmettiği "engin tecrübe" ye yormaktadır.

Nitekim MP Genel Merkezinde ya plan ve üçbuçuk saat süren görüşmede hemen hemen hep Bölükbaşı konuşmuş, Demirel de bol bol dinlemiştir.

Osman Bölükbaşı meseleyi 1946 öncesinden alarak, mübalâğalı jestler, mimikler, arapça terkiplerle dolu bir ifade tarzıyla konuşmuş ve üç buçuk saat İnönüden yakınmıştır. Tabii her cümlenin sonunda, İnönüyle giriştiği mücadelelerden daima muzaffer *çıktığını,* bundan sonra da İnönüyle uğraşabilecek tek politikacının kendisi olduğunu söylemeyi ihmâl etmemiş, hayli 'toy bulduğu Demirele. "Biz neler gördük, neler!" diye başlıyan uzun nasihatlar çekmiştir.

MP-AP işbirliğinin giderek CHP Hükümetini düşüreceği yolundaki, bildirilene konu olan haberlerin kaynağı ise, Bölükbaşının nasihatlar ve hatıralarla dolu uzun tiradından artan zaman içinde geçen şu diyalogdan iba rettir:

Bölükbaşı :

"— AP olarak Bütçeye kırmızı oy verecek misiniz?"

Demirel :

"— Evet, üç yıldır bu böyle olmuştur..."

*'— Hükümet için ne düşünüyorsunuz?"

"— Diğer partilerden destek görürsek yeni bir koalisyon hükümeti kurmak isteriz..."

"— YTP ve CKMP ile temasınız oldu mu?"

"— Hayır..'"

Bu sefer soru sormak sırası Demirele gelmişti :

"— Peki bu yolda siz bizi destekler misiniz?"

Osman Bölükbaşı gene uzun bir tirada girişti ve dakikalarca süren bir konuşmadan sonra cümleyi bağladı:

"— Partinin yetkili organları ile istişarede bulunmam lâzım.."

Gecekondu MP nin Genel Başkanı, görüşmeden sonra derhal, bir kaç kişiden ibaret Parlâmento Grupu ile Yönetim Kurulunu topladı. Kendisi konuştu, diğerleri , dinlediler. AP nin hükümet kurma yolunda desteklenmesi kararlaştırıldı. Bu destek vaadi. bir nâme ile ifade edilecekti. Pazar günü sabah saat 10'da Bölükbaşının iki mümtaz çömezi, irikıyım liderin CHP iktidarını temellerinden sarsan mektubunu Süleyman Demirele teslim ettiler!.

Şamata politikası

Aslında MP ye yapılan kur, AP nin politikasının sadece bir cephesini teşkil etmektedir. Madalyonun diğer yüzündeki YTP ve CKMP ile ilgili politika ise "bekle ve gör"dür. AP, M.illi Bakiyeler kanunu Millet Meclisinde görüşülürken küçük partilerin şimşeklerini üzerine çekmiş. Tasarıyı. biraz da iki tabiî senatörün . Mucip Ataklı ile Kadri Kaplanın - beceriksizliklerinden faydalanarak Senato Anayasa - Adalet Komisyonunda reddettirmiştir. Bu yüzden AP hiç değilse şimdilik, CKMP ve YTP ile arasındaki bütün köprüleri atmış bulunmaktadır. AP ye göre Parlâmento teamülü, komisyonda reddedilen bir Tasarının Genel Kuralda da reddedilmesidir. Bu takdirde Tasarı tekrar Mil-

Kimden menkul?

Cumhuriyette bir yan: *"Hele içlerinde bir mecmua var ki, kendisini hem bir sıhriyetten dolayı hükümetin resmî organı sayar, hem de erbiye hudutlarını aşmakta, tenkit ettiği şeriatçı va_ rakpareleri gölgede bırakır. Bunlara ve bilhassa hükümet organlığı kendinden menkul mecmuaya haber verelim..."*

Bakınız AKİS daha geçenlerde ne diyordu: "AKİS bir hususu on yılı aşan yayın hayatında belki bin defa açıklamıştır. AKİS ile Başbakan İsmet İnönü arasında tek münasebet bu derginin Başyazarının Başbakan İsmet İnönünün kızıyla evli bulunmasından ibarettir. Bu husus, başta bu derginin okuyucuları olmak üzere Türkiyede suiniyet erbabı hariçti erkes tarafından bilinmektedir."

Bakınız Başbakanlıktan daha geçenlerde ne tebliğ olunuyordu: "AKİS Dergisi neşriyatı ile Başbakan İsmet İnönü arasında hiç bir münasebet yoktur."

Eee?

AKİS'in hükümet organlığı sakın Cumhuriyetten menkul olmasın?..

ler Meclisine gidecek, görüşmeler uzayınca, Ümitlerini Millî Bakiyelere bağlamış bulunan küçük partilerin milletvekili ve senatörleri olduğu gibi AP'ye iltihak edeceklerdir. Bu şartlar altında ise, yeni bir hükümet kurmak ve CHP Hükümetini düşürmek için kaprisli Alican veya öfkeli Oğuzla şimdiden pazarlık masasına oturmaya hiç de lüzum yoktur. Tabii bu, çok iyimser bir görüştür. Zira komisyonda red dedilen tasarıların çok defa Genel Kurulda da reddedilmekte olduğu her ne kadar bir gerçekse de, bunun istisnaları da yok değildir. Basın suçlarının affi ile ilgili kanun bu istisnanın tipik bir örneğini teşkil etmektedir.

AP'nin bu hesabı küçük partiler için meçhul değildir. Nitekim geçen haftanın sonlarında Pazar günü ken disiyle konuşan bir AKİS'ciye Ahmet Oğuz :

"— AP'nin küçük partileri mahvetme yolunda bir çaba içinde olduğu anlaşılıyor" dedi.

Alicanın pembe hayalleri

"Ekrem Alican ise, o daha büyük bir oyunun peşindedir. YTP nln iddialı _ ama bir kâzip şöhret olduğu maalesef ortaya çıkmış - lideri her gece pembe rüyalarla dolu bir uykuya yatmaktadır. A.P. nin lideri Parlâmento üyesi değildir. Halbuki Başbakan olmak için Parlâmento üyesi bulunmak şarttır. Eee, AP'yı YTP. ile bir araya getirecek bir koalisyona kim başkanlık edecektir? Alican bu suale "Elbette ki Alican" demektedir. Bunun arkasından hemen kulaklara fısıldanmaktadır :

"— Hem, biliyorsunuz, Ekrem Alican M.B.K. devrinin ilk Maliye Bakanıdır. Onun başkanlığındaki bir hükümet Ordunun şimşeklerini çekmez, askerlere güven verir. Böylece A.P. de onun kanadı altında iktidara geçer..."

Kulaklara ilâve edilmektedir :

"— Alican.. Alican, Cumhurbaşkanının adamıdır. Cumhurbaşkanı, Alicanın başkanlığında kurulacak A.P. li bir hükümeti himaye eder."

Fakat Alican, sadece "Başbakanlık"ı oynamamaktadır. Alican daha da büyüğe oynamaktadır. Alican Y. T.P. den ümidi kesmiştir. Eğer A.P. li bir koalisyon Alicanın başkanlığında kurulursa bu A.P. ile Y.T.P. nin, ama Alicanın başkanlığında kurulmasıyla, sonuçlanacaktır. Alican o takdirde isim meselesi üzerinde de durmayacağını belli etmektedir. "Yeni Adalet Partisi" kendisi için ideal gözükmektedir. Ama sadece "Adalet Partisi" ile bile yetineceğe benzemektedîr. Yani A.P. küçük Y.T.P. yi yutmaya hazırlanırken Y.T.P. nin Alicanı da A.P. ye konmak plânı yapmaktadır.

Bütün bu oyunların en eğlenceli tarafı herkesin, kimse kendi oyunundan haberdar değil sanmasıdır. Halbuki herkes, herkesin oyununu görmektedir;

Bütün bunlardan dolayı bir hükümet düşürülmesi ihtimali bugünün meselesi olmadığı gibi yarının meselesi gibi de görünmemektedir. A.P nin Meclisteki 172 üyesine M.P. nin 13 adamı eklense dahi rakkam. C.H.P nin tek başına sahip olduğu 190 üye sayısına yetişmemektedir.

Şimdilik ortada dolaşan bir Bölükbaşıdır. O da bunu sevdiğine göre herkes hayatından memnundur demektir ve hayaller köşelerde tatlı tatlı kurulmaktadır.

Ekrem Alican
Gizli hesaplar

Meclis

Bir arpa boyu yol

Uzaya uzaya yılan hikâyesine dönen Siyasî Partiler Kanunu nihayet geçen haftanın ortalarında Perşembe gü nü Millet Meclisinde görüşülmeğe başlandı.. Ancak talihsizlik, Hazreti Eyübu bile isyan ettirecek kadar maceralı bir geçmişi olan bu tasarının vakasını bir türlü bırakmıyordu. O gün Tasarı ile ilgili görüşmeler başlar başlamaz salon boşalıverdi, nisap sağlanamadığından, görüşme ertesi günkü birleşime bırakıldı.

Cuma günü ise Tasarının birinci maddesini teşkil eden "siyasi partilerin tarifi" meselesi bütün bir oturum boyunca tartışıldı. Partilerin, ağzı lâf yapan nekadar adamı varsa, CHP'li Coşkun Kurcadan Reşit Ülkere ve AP'li Nihat Dilere kadar, hemen hepsi bir tarif ileri sürdü. Birinci maddenin. siyasi partilerin ne olduğunun izahını mı, yoksa tarifini mi yapacağı meselesi tartışıldı. Nihayet, ondan fazla değişiklik önergesinden sonra birinci madde kabul edildi.

Şimdi, Tasarının bir an önce kanunlaşmasını arzu eden milletvekilleri, elde kâğıt kalem, bir sürü çarpı işareti, hesaplar yapmakta ve Her madde için bu kadar kişi söz alacak olursa, bu kanun seçimlere kadar Millet Meclisinden geçemiyecektir" demektedirler.

Nitekim, en iyimser bir hesapla, Tasarı ancak Mart ortalarında ele alınabilecektir. Zira Senatodaki Bütçe görüşmelerinin bu satırlar okunduğu sırada sona ermesi ve Millet Meclisine sunulmuş olması gerekmektedir. Araya bayram tatili girdiği için, Bütçe, Millet Meclisinde ancak önümüzdeki hafta görüşülmeğe başlanacaktır. Mart a-

Kulağa Küpe...

Yandı, A. P.

Demirelin "hesap"nı gördünüz mü ? Hani, verdiği ilân, olunan "hesap"ını?

"Müşaviri olduğum Morrison şirketi Türkiye ve Ereğli için 45 milyon liralık resmi müsaade aldı. 4O milyon lira civarında para getirdi- Götürdüğü parayı bilirler mi? Ancak 10 milyon lira geriye götürebildiler. Gerisi zarar hanesine ithal edilmiştir."

"Ereğlide iki posta lojman işi aldım. Ereğli işlerinden 400 bin lira zarar etmişimdir"'

"Orta - Doğu Teknik Üniversitesinde bir inşaat işi aldım. Orta - Doğu inşaatında 800 bin lira kaydettim. Yani 1962 - 63 senesini sarar ile kapadım"

Allahaşkınıza siz hâla A.P.' nin seçimleri kazanabileceğini sanıyor musunuz ?

Adamla alay mı etmişler ?

Süleyman Demirel

Süleyman Demirel "lanse eden" gazetede, bu haftanın başında bir kocaman "Demirel, bütün iş hayatının hesabını verdi'' manşetini görenler şüphesiz yazıyı merakla okumuşlardır. Pek romantik bir üslûpla kaleme alınmış olan yazının bir başka başlığı da, Demirelin ağızından, tırnak içinde ifade edilen şu sözlerdir: "On sene içinde Türkiyenîn sayılı bir iş adamı olacaktım. Bir sene sonra bana fakir diyecekler". Yazının Demirelci yazarı habere şu dokunaklı girişle başlamaktadır: "Yaratılan havaya bakılırsa A.P. lideri Süleyman Demirel edindiği tecrübelerle bir iki sene içinde "Milyoner olmanın sırlan" adlı bir kitap yazacak kadar usta bir insandır."

Sonra yazıyı okuyorsunuz., ve doğrusunu isterseniz pek de merak ediyorsunuz: "Bu zat on sene içinde Türkiyenin sayılı bir iş adamı nasıl olacaktı?'' diye.. Zira Demirelin verdiği bütün hesap zararlarının hesabıdır. Zarar etmek suretiyle "sayılı iş adamı" galiba ancak Demirelin şampiyonluğunu yaptığı ve artık bir geçmişin malı bulunan sistemle oluna - bilmektedir. Demirel "on sene içinde Tüıkiyenin sayılı bir iş adamı olaçaktım" diyor ve ilâve ediyor: ''Şu anda zarar ettiklerimi kazanabildiklerim ile kapatabilmenin güçlüğünü omuzlarımda taşıyorum. Büromu da terketmişimdir."

İyi ya.. Artık çok zarar ve az kâr etmenin güçlüğünü omuzlarında taşımayacak!

Ya. ''Johnson ile dostluk" meselesi? O, ayrı bir komedidir. Genel Başkanlık kampanyasında Johnson ile bir resmi boy boy yayınlanır, borazanları "Johnson un şahsî dostu". "Johnson'un Türkiyede güvendiği adam" diye kendisini takdim ederken hiç bir itiraz sesi yükseltmeyen Demirel şimdi itirafta bulunuyor. Demirel Amerikan Yardımı fonundan Amerikaya gönderilen ilk türkmüş Johnson geldiğinde bu teşkilât kendi fonundan Amerikaya ilk gönderdiği Demirel île ikibininciyi onun da adı İsmail Kurtmuş - alıp bugünkü Başkanın karşısına çıkarmış, yanına ko--up resimlerini çektirmiş, teşkilâtın reklâmı diye kullanmış.

Dostluk da, bu!

Şimdi iki balon daha patlıyor: "Başarılı iş adamı" nın hesabı hep zarar. Maliyeye metelik gelir vergisi ödememiş. "Johnson'un şahsî dost. luğu" bir ''askerlik hatırası resmi" nden ibaret. Adam Demireli tanımıyor bile...

Yok, yok.. Şeytan gazeteci! Hani ''Demirel, bütün iş hayatının hesabını verdi" diye bir başlık atıp bir insanla da ancak bu kadar eğlenilebilir.

yındakl bir haftalık Meclis tatili de dikkate alınırsa, Tasarının kanunlaşması değil de sadece maddeleri ile ilgili görüşmelerin başlaması için bile asgari birbuçuk ay geçmesi gerekmektedir. Ancak mesele sadece görüşmelerin yeniden başlamasından ibaret değildir. Bu birbuçuk aylık fasılanın yanısıra, ilk maddede olduğu gibi, eğer her madde için iki günlük müzakere gerekirse, 100 den fazla maddeyi kapsiyan Tasarının geleceği pek de parlak görünmemektedir..

Anayasaya evet, emirlerine hayır..

Siyasi Partiler Kanunu Anayasanın 56. maddesiyle emredilen bir kanun dur. Ancak kanun koyucu bu emri kâfi bulmamış ve geçici maddelerinden birinde meseleyi zaman bakımından da kısıtlayarak, buna, iki yıl içinde çıkarılacak kanunlar arasında yer vermiştir. Oysa Anayasanın kabulünden bu yana üçbuçuk yıldan fazla bir zaman geçmiştir ve buna rağmen hâlâ Siyasî Partiler Kanunu için gelecek zaman kipi kullanılmaktadır: "Çıkacak.."

Siyasi Partiler Kanun Tasarısının bundan sonra başına gelecekler bir yana, şimdiye kadar geçirdiği macera da eşine ender rastlanan cinstendir. Tasarı, iki yıllık bir bekleme devresinden sonra önceki yılın sonlarında hazırlanmış ve bu tarihten itibaren özellikle AP saflarında bir yaygaradır kopmuştur. Zira Siyasi Partiler Kanununda bir önseçim müessesesi vardır ki bu, parti teşkilâtlarını kartvizit yolu ile doldurmuş, silik kasaba avukatlığından Parlâmentoya gelen ne kadar politikacı varsa hepsinin kanını beynine uğratmaktadır. Partilerin bilançolarını Anayasa Mahkemesinin kontrol etmesini öngören mali muzakabe sistemi ise bütün seçim masraf larını bol keseden yapılan hibelerle herhalde bu yardımlar partilere kara gözler uğruna yapılmamaktadır- karşılıyan siyasi partiler için bir kara haber niteliğindedir. Bunlar. CHP de dahil, bütün partileri ürküten husus lardır. Tasarının bugüne kadar kanun laşmayışının nedenlerini ise, daha çok, geçen yıl AP'yi yerinden hoplatan diğer bazı maddeler teşkil, etmektedir. Devrimlere 27 Mayısa bağlılığı öngören, din istismarını yasaklıyan madde ler ile bu hususları müeyyideye bağlıyan cezai maddeler bunlardan bazılarıdır. Cezai maddelere göre politikacı, din duygularını sömüremiyecek, oy uğruna devrimlerden tâviz veremiyecektir. Bunlara riayet edilmemesi halinde muayyen prosedürden geçildikten sonra partilerin kapatılması dahi mümkün olabilecektir. Tabii bu, politikacının işleyeceği suçtan partinin sorumlu tutulacağı ve derhal kapatılacağı anlamına gelmemektedir, Önce, suç işleyen politikacının parti bün-

Mecliste Anayasa Komisyonu çalışıyor

Akılsız başların cezasını

yesi içinde cezalandırılması istenecek, suçlar tevali ettiği ve siyasi partinin bunu müsamaha ile karşıladığı kanatine kesin olarak varıldığı takdirde bu cezai müîyyideye başvurulacaktır. Bunun için de alelade yargı organları değil. Anayasa Mahkemesi görevlendirilmiştir.

Lâfla peynir gemisi

Siyasi Partiler Kanun Tasarısı geçen yılın başlarında Millet Meclisine geldiğinde AP saflarından yükselen ilk vaveyla, kanunun antidemokratik hükümler taşıdığı yolunda oldu. Bu husus, "demokratik düzenin temelini siyasi partiler teşkil ettiğine güre, rejimin idamesi için önce bu partilerin faaliyetlerinin bir düzene sokulması gerekli" denilerek izah edildi. Cevap AP lileri tatmin etmemişti. Bu sefer de bu tip bir kanunun hiç bir ülkede olmadığı ileri sürüldü. Kendilerine Arjantinde böyle bir düzenleme yapıldığı ve hem de bir değil, iki kanunla yapıldığı anlatıldı. Alman anayasasında siyasi Partiler kanununu öngören bir hükmün bulunduğu. Türk Anayasasının 56. maddesinin de bu maddeden ilham alınarak konulduğu söylendi. Türkiyedeki Politik ortam ve seçmen topluluğunun kültür seviyesi izah edildi. Ama AP oralı olmuyordu. Zira bu partiyi ürküten asıl husus, o zamanlar D.P.'nin devamı olma politikasının doruğuna erişmiş olan AP militanlarının 27 Mayısa, devrimlere "Evet", dini inançları istismara "Hayır" diyemeyişleriydi. AP yöneticileri. Tasarının tümü hakkında yapılan görüşmeler sırasında ileri sürdükleri her suni gerekçenin iflâs ettiğini görünce, kürsüden fikre fikir ileri sürerek başaramadıklarını sabotaj yolu ile elde etmeğe çalıştılar ve bunda da doğrusu hayli muvaffak oldular. AP Grupu oturumlara katılmıyor ve bu yüzden nisap sağlanamayınca. Tasarı ile ilgili görüşmeler durmadan erteleniyordu. Böylece, Tasarının tümü ile ilgili görüşmeler, sadece diğer partilerin nisabı sağladıktan gün ler yapılarak, tamamlanabildi. Ama maddelere bir türlü geçilemedi.

Bu arada Bütçe görüşmeleri başlamıştı. Daha sonra ortaya ek vergi kanunları çıktı. Bu iki, önemli kanunun geçmesi için AP ye verilen prim. Siyasi Partiler Kanunu ile ilgili görüşmeleri daha sonraki döneme bırakmak oldu. Geçen yıl ilkbahar aylarında Siyasi Partiler Kanun Tasarısı, biraz da CHP Grupu yöneticilerinin "adam sen de." ciliği yüzünden. Başkanlık Divanı arşivinin tozlu raflarına kaldırılmış bulunuyordu.

..ve sonrası

Kasım ayında Parlâmento toplandığında, doğrusu aranırsa pek az kim se siyasi Partiler Kanununu hatırlıyordu. Kıbrıs meselesi yeniden alevlen mis. AP ve CHP'nin kurultayları yaklaşmıştı. Hükümet dış politikadan, partiler de kendi iç meselelerinden başka şeyle meşgul olmuyorlardı, İşte tam bu sıralarda Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunayın Millet Meclisi ve Senato başkanlarına yazmış olduğu bir mektup Siyasi Partiler Kanununun ye niden ön plâna çıkmasına sebep oldu, AP'liler, yaz tatili boyunca Anadoluda, bu kanunla yasaklanacak nekadar fiil varsa yapmışlar ne kadar söz varsa soy lemislerdi. Sunayın mektubu Tasarının kanunlaşması yolundaki çalışmaların tekrar hızlanması için bir yeşil ışık olduğu gibi, Kanunun rejimin konulması yolunda nekadar gerekli bulunduğunu ortaya koyması bakımından da son derece önemliydi. Çağdaş prototip politikacı, bir tutam oy uğruna, dinden millî hislere kadar herşeyi istismar ediyor, gene bir tutam oy için Atatürk- devrimlerine, 27 Mayısa sünger çekebiliyordu. Bütün bunlara, zinde kuvvetlerin elini kaldırarak dur demesinden daha tabii birşey olamazdı.

Tehlike kapıyı çaldıktan sonra kendilerine gelebilen AP lilerle çeşitli top lantılar yapıldı ve nihayet bütün siyasi parti liderlerinin iştirakiyle Çankaya protokolü imzalandı.

Protokolün bir maddesinde de Siyasi Partiler Kanun Tasarısının bir an önce kanunlaşması öngörülmüştü. Altı aydır Başkanlık Divanının arşivinde toz tutan Tasarı yeniden, fakat bu sefer gerçekten ele alındı. Siyasi partiler temsilcileriyle bir tabii senatör ve bir de kontenjan senatöründen ibaret yeni bir komisyon kuruldu. Bu komisyon. Aralık ayı ortalarına ka-. dar sıkı bir çalışma yaparak, maddeleri tek tek inceledi Tasarıya bütün partilerin kabul edebilecekleri bir nitelik verdi. Tabii bu arada, komisyon üyeleri tarafından hazırlanan müşterek değişiklik önergeleri ile Tasarının en önemli maddeleri kuşa çevrilivermişti.

Bu değişiklik önergelerine göre mesela Tasarıdaki partilerin ocak ve bucak teşkilâtlarının kaldırılması yolundaki prensip kabul edilmekte, fakat perhiz ve lahana turşusu tekerlemesine benzer bir formülle, bunların yerine "parti görevlileri" ikâme edilmektedir. Önseçim müessesesi tamamen kaldırılmış, yerine, aday yoklamasını kazanamıyanlann hakime müracaat hakkı tanınmıştır ki. önseçimin amacının birtakım usul yanlışlıklarını bertaraf etmek olmadığı açıktır. Seçimlerde merkez kontenjanı meselesi ise partilerin tüzük ve yönetmeliklerine bırakılmaktadır. Partiler, yüzde 5'ten az ve yüzde 15'ten çok olmamak şartıya, kontenjan ihdas edebileceklerdir.

27 Mayıs ve devrimlere bağlılık ve dinin politikaya alet edilmemesini sağlıyan maddelerle. üzerinde geçen yıl pek çok gürültü koparılan cezai hükümler bütün partilerce aynen kabul edilmiştir.

Ticaret

Kördüğüm

(Kapaktaki Bakan)

5 Temmuz 1963'te yürürlüğe giren, ihracatta vergi iadeleri ile ilgili 261 sayılı kanunun gerekçesi şöyle başlamaktadır: "Az gelişmiş bölümünden olanlar da dahil, bütün dünya memleketlerinde ihracat aralıksız artarken, yıllardır, Türkiyenin ihracattan sağladığı gelir âdeta sabit bir rakamda donmuştur. Bu durum milletlerarası teşekküllerin kesit ölçüde tecessüslerini "tahrik etmekte, ekonomik sıkıntımızın bu düğümün çözülmesine, ihracatımızın artmasına bağlı bulunduğu yolundaki teşhis, değişmez bir kanaat haline gelmektedir..."

Gerekçenin giriş cümlesini teşkil eden bu satırlar, gerçekten, yabancı uzmanından özel teşebbüs taraftarı tüccarına ve sosyalist fikirlilere kadar bütün çevrelerin ve bütün kafaların birleştiği kesin bir hüküm haline gelmiştir.

Türkiyenin 1944 yıllarmda 179 milyon dolar olan ihracatı 6 yıl süreyle bu seviyede devam ettikten sonra 1951 yılında 300 milyon dolar çembe. rini kırmış ve fakat hamle orada kalmıştım, 300 milyon dolar çemberinin kırılışından 1963 yılında 261 sayılı kanunun gerekçesinin yazılışına kadar ihracatımızın gösterdiği seyir şudur:

1950 263 milyon Dolar
1951 314 milyon Dolar
1952 363 milyon Dolar
1953 396 milyon Dolar
1954 335 milyon Dolar
1955 313 milyon Dolar
1956 305 milyon Dolar
1957 375 milyon Dolar
1958 247 milyon Dolar
1969 354 milyon Dolar
1960 321 milyon Dolar
1961 347 milyon Dolar
1962 381 milyon Dolar
1963 368 milyon Dolar

Gorüldüğü gibi, bu oniki yıl içinde tabanı ve tavanı arasında takriben 100 milyon dolar bulunan bir fasit daire içinde durmadan dönülmüş, inilip çıkılmış, hatta 1958 yılında 247 milyon dolara kadar geri gidilmiş, fakat ,400 milyon dolara bir türlü ulaşılamamıştır. Hayat şartlarında, tarımsal üretimde ve dünya pazarlarındaki mahsül fiyatlarında son derece elverişli şartların bir araya geldiği 1953 yılında 400 milyon dolarlık tavana 4 milyon dolar yaklaşılmış, fakat bu şanslı yılın 396 milyon dolarlık ihracatı hiçbir zaman istikrarlı ve düzenli bir yükselişin alâmeti olmamıştır. 1953 yılının bu sonucu, sonraki yıllardaki uyku ve gerilemeye bakıldığında. Türk Milli Futbol Takımının Macar Milli Futbol Takımım 3-1 yenmesinden ileri bir anlam taşımamıştır.

Oysa bu devrede dünya ihracat ticareti çok düzenli bir gelişme göstermiş, 1953 yılında 82 milyar dolarken, devamlı ileriye atılan adımlarla 1962'de 142 milyar dolan bulmuştur.

Ekonomik bakımdan ileri devletlerin ihracatları da bu devrede dünva ihracat ticaretindeki gelişmeye pare lel bir seyir takip etmiştir.

Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi, 261 sayılı kanunun gerekçesinde .Türkiyenin ihracatı için geçen "düğüm" sözü hiç de edebî bir çabanın eseri değildir. Hatta, rakamların belirttiği bu durum, "kördüğüm"' kelimesiyle de rahatça ifade edilecek kadar ümitsiz dir.

1964: 411 Milyon Dolar!

Durum bu iken. Kabinenin ve hattâ CHP Grupunun en mütevazi adamı Fenni İslimyeli. geçen hafta yaptığı basın toplantısında şunları söyledi:

"— 1964 yılı ihracatımız 410 milyon 771 bin 313 dolara yükselmiştir. Bu miktar, 1964 yılı programında ihracat için tesbit edilmiş bulunan 375 2 milyon dolarlık hedeften % 9,4 oranın da - 35 milyon dolar ve 1963 yılının 368,1 milyon dolarlık ihracatından % 11 oranında daha fazladır..."

İslimyeli, bu önemli olayın sebeplerini, şartlarını ve bundan sonraki gelişmeleri basın mensuplarına izah etti. Bu, büyük gözlüklü, kısa boylu, şişmanca ve mahcup tavırlı adamın sözlerini yasak savar gibi dinleyen gazeteciler, basın toplantısı bitince gazetelerine döndüler. Fakat, aradan üç-dört gün geçtiği halde türkbasınından ne bir ses geldi, ne de bir nefes. "İstanbulu ikiye böleceğim" palavrasını savuran politikacıların peşinde pervane olan kalem erbabı, bu gösterişsiz adamın yaptığı hayati açıklamayı kulak arkasına itmekte âdeta özel bir itina gösterdiler!

İslimyeli, bu basın toplantısından beş gün sonra, Tandoğan meydanı yakınlarında, son derece sakin bir sokakta bulunan, zevkle döşenmiş evinde bir AKİS'çi ile görüştü. AKİS'çi ilk iş olarak, 281 sayılı kanunun gerekçesinin ilk paragrafını İslimyeliye okudu ve şu soruyu sordu:

"'— Türkiyenin ihracatındaki düğüm çözüldü mü?"

Ticaret Bakanı cevap verdi:

"— Evet, düğüm çözülmüştür. E'an bir takım problemlerimiz var ki, bunları halletmek için çalışmalarımız devam etmektedir. Fakat düğümün gevşetildiğini, açıldığını söylemek yerindedir..."

Fenni İslimyeli konuşuyor

Boşa değil

Problemler

İslimyeli ihracatımızın ana problemlerini ise şöyle sıraladı :

"— İlk problem, ihracatın tabiat şartlarına bağlı olmasıdır. Fakat bu problemin yenilmesi için de mücadele edilmektedir. 5 yıllık Plânda dekardan alman verimi arttırmak maksadile tavsiye edilen tedbirler ta-

biat şartlarına hakim olmayı ve tarımsal istihsalde istikrarı sağlamayı öngörmektedir.

İkinci problem, büyük meblâğ tutan klâsik ihraç maddelerimizin zaruri ihtiyaç maddeleri arasında olmamasıdır. Üçüncü problemimiz, nüfüs arttıkça ihracat mallarının istihlâk malı haline dönmesidir."

Ticaret Bakanının bahsettiği bu meseleler; son derecede muğlâk ve halli geniş, zincirleme tedbirlere bağlı meselelerdir. Geri kalmış memleketlerin ihracatlarında görülen bellibaşlı özellikler Türkiyenin ihracatında da halen hüküm sürmektedir. Meselâ, her yıl yüzlerce kalem mal ihraç ettiğimiz halde, genel ihracatımızın büyük bir kısmını birkaç çeşit mal kaplayıvermekte, bu malların dünya piyasasındaki fiyat değişiklikleri veya tabiat şartları da genel ihracatı normalin üzerinde etkilemektedir.

Ümit kapısı

Bir başka mesele, ihracatımızda sanayi mamullerinin oldukça düşük bir yüzde teşkil etmesidir. .Gerçi evvelki yıllara göre bu alanda büyük hamle yapılmıştır. Bu yıl ilk defa ihraç edilen 68 kalem yeni maddeden büyük bir kısmı sanayi mamulüdür. Yünlü mensucat, dikiş makineleri, beton karıştırma makineleri, cam ürünleri, dokuma makineleri ve radyolar Türkiye Cumhuriyetinin bu yıl ihraç ettiği mallar arasındadır. Şu ânda, Viet_nam ve Milliyetçi Çin pazarlarında türk malı ilâçlara. Batı Almanya piyasasında türk malı kamyon lâstiklerine rastlanmaktadır. Bu yeni ihraç mâllarının miktarı küçük, fakat ilerisi için verdikleri ümit çok büyük, tür.

Ticaret Bakanı Fenni İslimyeli bu konuda ki fikrini ise şöyle açıkladı:

"— İhracatta en önemli problemlerimizden biri de budur. İhracatımızın madde miktarını ve çeşidini değiştirmek istiyoruz. Hammadde ih_racatçısı durumundan mamul ve yarı mamul madde ihracatçısı durumuna geçmek amaçtır."

Türk ekonomisinin yarını için söylenen bu söz çok pırıltılı, hoş ve güzeldir. Ancak bunun gerçekleştiğini görmek elbette oturmakla değil, meselelerin, zorlukların ve hattâ imkânsızlıkların içine dalmakla olabilecek-_tir. Bugün gerek Hükümet, gerek Plânlama ve gerekse sanayici bu gaye için çalışmaktadır,. Karşılaşılan zorluklar, yavaş yavaş ta olsa, halledilmektedir. Meselâ sanayi mamullerinin ihracı için çıkarılan 261 sayılı kanun ihracatta vergi iadesini tanımış ve bir kısım mamüller ihraç listelerine ancak böylece girebilmiştir. Şimdi sanayiciler, vergi iadesi işleminin daha da genişletilmesi halinde, yeni mamullerin ihracına başlanacağını söylemekte, Hükümetten talepte bulunmaktadırlar.

Odalar Birliği
Herkes memnun

Bu arada, Türkiyenin büyük derdi "mevzuat tıkanıklığı" da bu alanda büyük güçlükler yaratmaktadır. An cak, bu işe gönül vermiş, lider sorumluların bulunduğu bir memlekette, mevzuat yüzünden aksayan bir iş olursa, bunda, mevzuattan şikâyet eden memuru da en az mevzuat kadar kabahatlı görmek yerinde bir hükümdür. Geçen yıl, bu işe örnek olacak tipik bir olay Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde geçmiştir. Dış pazarlarda müşterisi bol bir ihraç metaıı olan "kayın kereste" bu Genel Müdürlüğün elinin altında geniş stoklar halinde birikmiş, fakat Plânlamanın bu konudaki büyük sevincine, Ticaret Bakanlığı ilgililerinin çabalarına rağmen, ihraç imkânı suya düşmüştür. Bunun tek sebebi, Orman Genel Müdürlüğü sorumlularından birinin bu işe mevzuat bakımından imkân olmadığı mütalâasını yürütmüş olmasıdır. Oysa bu konuda üst kademelerin fikri ve izni sorulmuş olsaydı, herhalde 1964 ihracatının 411 milyon dolardan meselâ 412 veya 413 milyon dolara yükselmesi imkânı tepilmiyecekti. Mevzuat hazretleri kadar, memur zihniyeti cenaplarının da bu işte suçu vardır. Bugün bu keresteler kurumuş ve ortaya bir de, "yeniden havuzlama" zarureti' çıkmıştır!

İşininin ehli bir adam

Bütün bu meselelerin içine gömülmüş olan Ticaret Bakam Fenni İslimyeli, 1964 ihracatında erişilen sonucu kâfi görmemekte ve bunu sadece bir başlangıç sayarak, şöyle demektedir:

"— Türkiyede dış ticaret alanında köklü bir organizasyon vs teşkilât değişikliği gereklidir. Biz yeni tüccanz. Türkiyede iş adamı. Cumhuriyet neslinde yetişmiştir. Ben çocukluğum dan bilir ve hatırlarım: yahudi tüccar, koltuğunda numune çantası, dolaşır dururdu. Bu, dolaşma işidir, Sanayicisi, memuru, uzmanı dolaşacak, oturmıyacaktır..."

İslimyeli, Bakanlığının bu meseleleri karşılayacak güç ve teşkilâtta olmadığını, ihracatta son derece önemli olan "haber alma" ve "propaganda" işi için gerekli dış teşkilâtın çok zayıf olduğunu, bu ihtiyacın karşılanması için uğraştığını. Bakanlığı için hazırladığı teşkilât kanununu Başbakanlığa gönderdiğini, dış memleketler deki ticaret ataşelerinin sayısını da yetersiz bir rakam olan 27'inin üstüne çıkartmak için formül aradığını ifade etti.

Bakan, ihracat konusunda kamu sektörü ile özel sektörün üzerlerine

düşen görev ve sorumluluğa sahip çıkmalarının büyük önem taşıdığını belirtti ve :

•— Ben, ihracat alanında özel sektörün kıymetli ve faydalı hizmetlerinin devam etmesi gerektiğine inanıyorum" dedi.

İslimyeli, AKİS'çinin,

"-- İhracat alanında kamu ve özel sektörden şikâyetleriniz nedir?" sorusuna ise şöyle cevap verdi :

"— Kamu sektörünün aksadığı noktalar, dış pazarların ve fiyatların kontrolünde yavaşlık ve maliyet meselelerinde gösterilen ihmâldir. Özel sektör ise propaganda, ambalaj ve ka lite meselelerine daha çok önem vermeli, ayrıca özel sektör kuruluşları, ihracatçıların usulsüz ve zararlı hareketlerine, risturn teşebbüslerine müsamaha göstermemeli, kanunların ken dilerine tanıdığı imkânlarla ceza vermelidirler."

İhracat alanında geçen yıl elde edilen sessiz ve şaşaasız başarıda çok büyük bir payı olan Fenni İslimyelinin hayatının her devresi ticaret ve iktisat meseleleri içinde geçmiştir.

İslimyeli 1921'de Bandırmada doğ du. Babası "Tüccardan Ali İşlimyeli" dir. Daha çocukluğunda. babasının işi Fenninin ilgisini çekti. Ortaokulu Bandırmada, liseyi Bursada bitirdi ve daha sonra Siyasal Bilgiler, Fakültesine girerek, 1944 yılında Malî bölümden mezun oldu. Mesleğe, Maliye Bakanlığında stajla başladı. Ziraat Bankası müfettişliği. Ziraat Bankası Kooperatifler Şubesi Müdürlüğü ve Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, İslimyelinin gittikçe yükseldiği memu_ riyet merdivenlerinin basamakları oldu.

1961 yılında politikaya atılmaya karar veren İşlimyeli. Balıkesirden mil letvekili seçildi. Onun milletvekilliği, memuriyetinden farklı değildir. İslimyeli yine teknik çalışmaların, rakamların ve etüdlerin adamıdır. Polemikler ve siyasî çekişmeler onu ilgilendirmemektedir. Bütçe Komisyonu Başkan Yardımcılığı ve Sözcülüğü yaptığı sırada, rakamlara, bilgiye ve zekâya dayanan sağlam çalışma üslûbu ve düz gün konuşma tarzı ile dikkati çekti ve Reform. Hükümetinin Ticaret Bakanlığına getirildi. Burada ise sessiz sedasız, halim selim çalışmasıyla ihracaat rekorunu kırıverdi!

İslimyeli, DDY'da eczacı olan Şule İşlimyeli ile evlidir ve iki kız çocukları vardır. Rekortmen Bakan. 1970 yıllarına doğru Türkiyenin başbelası olan dış ticaret açığının, bugünkü ted bir ve çalışmalara devam etmek suretiyle, yenilebileceği kanısındadır.

Bir ihraç limanında yükleme
Bilanço: 411 milyon dolar

Özel sektörün görüşü

İslimyelinin bu sözlerinden bir kaç saat sonra Türkiye Odalar Birliğinde bir başka hâdise cereyan etti. Başkan Nuri Ciritoğlu kalktı, dolaba gitti ve elinde jelatin ambalajlı, çok şık bir paketle döndü, paketin üzerinde almanca yazılar, içinde ise görünüşü ile dahi iştahı tahrik eden Karadeniz fındığı vardı. Ciritoglu bu paketi AKİS'çiye gösterdikten sonra koltuğuna yerleşti ve sigarasının duman larını seyrederek, anlatmağa başladı :

"— Bu ambalajı, oğullarını Almanyada okutan Ordulu bir fındık taciri bana getirdi. Oğulları bir ambalaj fabrikası kurmuşlar, şimdi de Almanyada propaganda işi ile uğraşıyorlarmış. Bu iş zaten görgü ve bilhassa dil bilme işidir. Bugün ihracatta telefon devri geride kalmış ve teleks dev rine girilmiştir. Oysa bizim en büyük tüccarımız bile lisan bilmez; ne doğru dürüst dış pazarlarla muhabere ku rabilir, ne de ahbaplıklar tesis edebilir. Son defa Pakistana gitiğimde gör düm; orada ingilizlerin koyduğu mec buriyet yüzünden herkes ingilizce biliyor ve inanın, sadece bu yüzden Pakistan bizden ileri hamleler yapabiliyor. İhracat tamamen sürat ve dış piyasa ile münasebet kurma işidir."

Ciritoğlu bu eksikliğin karşılanması için Odalar Birliğinin bir teklifi iizernde Hükümetle mutabakat sağlandığını ve yakında Almanyanın bir şehrinde deneme olarak, Türkiyeye özellikle yaş meyva ve sebze haberlerini günügününe iletmek" için bir irtibat Bürosu kurulacağını söyledi. Ciritoglu bu işi incelemek için Şubat başında Almanyaya gidecektir. Deneme muvaffak olursa, dünyanın önemli ticaret merkezlerinde bu irtibat bürolarının sayısı arttırılacaktır.

Odalar Birliği Başkanı, 1964 yılı ihracat sonucunu memnunlukla karşıladığını, bazı formalitelerin kaldırılması ve vergi iadeleri kanununun daha geniş tatbiki sonucunda bu miktarın daha da artacağı kanısında olduğunu ifade etti. .

Özel sektörün yetkili sözcüsü, Ticaret Bakanının özel sektörle ilgili şikâyetleri konusunda ise kötümser değildir. Ciritoğlu bu konuda da, Odalar Birliğinin. Hükümet formaliteleri kaldırdığı oranda, usulsüz hareket eden tüccar hakkında kendi tecziye makanizmasını harekete geçireceğini bildirdi.

Sık sık Plândan ve Hükümetle girişilen ortak çabalardan söz açan Ciritoğlunun bu görüşmede ifade ettiği genel kanaati, "İşler İyiye gittiği, siyasi istikrar tam olarak sağlandığı takdirde, her alandaki gelişmenin daha da hızlanacağı" şeklindedir.

Paris sokaklarında işçiler

Umurlarında mı dünya!

Batı Avrupa

Üreticiler ve tüketiciler

Bu *hafta, Başyazarımız Metin Tokerin Batı Avrupanın bugünkü kıt durumunu anlatan yazılarını sonuncusunu yayınlıyoruz. Bundan evvel Almanya, İngiltere ve Fransanın çeşitli meselelerini hafif bir tarzda ve okuyucularını sıkmamaya çalışarak inceleyen Metin Toker bu yazısında Batı Avrupalının insanları hakkımda derli toplu bir fikir vermek gayesini gütmektedir.*

Londrada sabahın erken saatlerinde, şehrin banliyölerinden veya uzakça semtlerinden Başkentin merkezine gelen yeraltı trenleri çok kalabalık olur Bu trenlerde, başında siyah melon şapka bulunan, siyah pardesülü, gömleğinin yakaları takma, ellerinde bir çanta ve bir şemsiye taşıyan kimselere rastlanılır. Bunlar yol boyunca, oturdukları yerde veya ayakta, gazetelerini okurlar. Sayfaların içine eğilirler ve inecekleri istasyona kadar başlarını kaldırmazlar. İnecekleri istasyona geldiklerinde kalkarlar, gazetelerini buruşturup perondaki bir çöp kutusunun içine atarlar, sonra sert, kuvvetli ve hızlı adımlarla işlerinin başına giderler.

Aynı adamlar akşam vakti aynı trenlerde yeniden belirirler. Ellerinde bu sefer, geç vakit çıkmış bir öğleden sonra gazetesi vardır. Onu, evlerinin bulunduğu semte tren varıncaya kadar aynı dikkatle tetkik ederler. İstasyonlarına geldiklerinde onu da buruşturup atarlar.

Çok ingilizin. bizim politika dediğimiz işle ilgileri bu kadardır İki tren arasında bu ingilizler, meşguliyeti fazla birer üreticidirler. Politika gündelik hayatlarında ancak iki tren yolculuğu boyu yer tutar. Politikanın dalgalanmalarının da bu insanların gündelik hayatları üzerindeki tesiri bundan fazla değildir. Belki ikinci husus birincinin neticesi, belki birinci husus ikincinin neticesidir. Gerçek sudur ki sadece İngilterede değil, ilerlemiş ve kalkınmış bütün Batı Avrupada Sokaktaki Adamın politikayla ilişiği bundan ibarettir.

Dertsiz memleket olur mu?

Bu, o memleketlerin meseleleri, dertleri yok değildir. Bir seçim arefesindeki Batı Almanya hızlı bir faaliyetin içindedir. Bazı kimselere bakılırsa bu sefer Sosyal Demokratlar hiç bir zaman olmadıkları kadar şanslıdırlar. Seçimlerden sonraki alman kabinesini Willy Brandt'ın kurması bir çok çevreyi şaşırtmayacaktır. İngilteredeki ve İskandinavyadaki sosyalist partnerin açık dileği budur. Buna mukabil başkaları, siyasi partilerin Bundestag'daki temsil nisbetinde fazla değişiklik olmayacağı inancındadırlar. Ne olursa olsun Almanya, bir seçim devresini bütün özellikleriyle yaşamaktadır.

İngiltere böyle bir devreyi yeni kapatmıştır. Ama bunun ne zaman tekrar açılacağını kimse bilmemektedir. İşçilerin pek ufak çoğunluğu kuvvetli ve istikrarlı bir hükümetin işlere el koymasına yetecek midir, yahut bunun aksine, işler işçiler için iyi gidecektir de Başbakan Wilson çoğunluğunu arttırmak için halkı yakın bir tarihte yeniden sandık başına çağıracak mıdır? Şimdilik İşçiler kendilerini İktidara alıştırma devresindedirler. Bir takım "malî itibar" meseleleri bundan üç hafta önce Londradaki yeni iktidarı düşündürmekteydi. Bugün, bunların bir kısmı halledilmiş dahi bulunsa yolun henüz ilk adımları dahi atılmış değildir.

Fransa bir başka seçim memleketidir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde

General de Gaulle'ün zafer şansı büyük de olsa, bu, Fransanın asıl meselesini gözlerden silmemektedir. Fransa, Generalden sonra ne olacaktır? Generalin masraflı dış politikasının etkileri içerde hissedilmeye başlandığı, na göre General hiç de göründüğü kadar parlak miras bırakmayacaktır. Generalden sonra Fransada sivillerin askerler üzerinde kayıtsız şartsız bir hakimiyet kurmaları kolay olmayacaktır. Zira Fransada birinci sınıf bir sima yoktur, birinci sınıf sayılanlar da nekof olduklarını hem Generale tekaddüm eden günlerde, hem onun devrinde göstermişlerdir. Fransa Başkanlık Sistemine devam mı edecektir, yoksa Partiler Sistemine mi dönecektir, bunu şimdiden kestirmek kimsenin iktidarı dahilinde değildir.

İtalya br başka hengâmenin içindedir. Partiler Sistemi son prestij kırıntısını da Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında kaybetmiştir. Siyasî istikrar yoktur. Hükümet bugün de devrilebilir, yarın da devrilebilir haldedir. Hükümeti devirmek için de, ayakta tutmak için de hiç bir mecburi sebep olmadığından sağlam bir istikamet tutulamamaktadır. İtalya bir Alcide de Gasperi'nin derin hasreti içindedir.

Görülüyor ki biraz derine inildiğinde, -yahut isterseniz gündelik hayatın biraz üstüne çıkıldığında- bu memleketlerden hiç birinin siyasi durumu Türkiyeninkinden iyi ve parlak değildir. Ama bunlardan her hangi birine "Hasta Adam" demek hiç kimsenin hatırından geçmemektedir.

Üretim devam ediyor

Bunun sebebi, memleketlerin asıl kudretini sağlayan üretimin bu müşküllerden zarar görmemesi, devam etmesi, kendi temposu içinde ilerlemesidir. O memleketlerde üreticilerin nisbeti tüketicilerle kıyas edilmeyecek kadar fazladır. İstikrarsızlık Hükümette veya Mecliste olduğu ve şu anda, belki Fransa hariç, bir rejim ve sistem meselesi ortada bulunmadığı için üretimin ayrı olan mekanizması dalgalanmalardan hemen hiç zarar görmemektedir.

Bizde bir memur üreticimidir, tüketicimidir, pek meçhuldür. Memurun millî gelire kattığı mı fazladır, alıp götürdüğü mü, bu incelenecek bir husustur. Hattâ her sahadaki işçilerin bizim iş hayatımız içindeki durumları ele alındığı takdirde bu hayatın rasyonel işlediğini iddia etmek kolay olmayacaktır. Bizde herkes tutumunu siyasî dalgalanmaların üzerine bina etmiştir ve gözlerini o dalgalanmalara çevirmiştir. Siyasî dalgalanmalar Batı Avrupanm zihin tabakasını meşgul ederken bizim bünyemizin iskeletini teşkil etmektedir.

Burada Batı Avrupaya çıkıldığı ilk günlerde ve oradan buraya dönüldüğü ilk günlerde bu açık bir şekilde gözlerin önüne serilmektedir. İngilizin iki tren yolculuğu boyunca ilgisine lâyık sayılan gazete bizde vatandaşın bütün devlet, hükümet, memleket ve millet ölçüsüdür. Kim kime ne demiş, Mecliste ne olmuş, daha neler olacakmış.. Batı Avrupanm hemen hiç bir iş yerinde işitilmeyen bu konular bizde memurun dairede, subayın talimde, köylünün kahvesinde, hattâ işçinin işinde konuştuğu hususlardır.

Eğer ileri gitmiş memleketle geri bunun memleketlerin bünyesine de uygun olduğu, yahut zamanın henüz gelmediği ayrı bir gerçektir. Bir Avrupa kurulamamışken bir zamanların ideali olan "tek bir dünya"nın henüz ütopi halinde olduğu açıktır. İnsanlar, kendi hayatlarını kendi deliklerinde yaşamaya meyyal görünmektedirler.

Ama, siyasî bakımdan kurulamamış olan Avrupa, manzara itibariyle Batı Avrupada mevcuttur. Siyasî hudutların dışında hudut kalmamıştır. Avusturyadan itibaren bütün kapılar açıktır. Almanya Avusturyanın bir başka şeklidir. İngiltere bir değişik Almanyadır. Fransa İngiltereyle Manş vasıtasıyla ayrılmamakta, ona birleşmektedir. İtalya Fransanın lâtinleşmişidir. Bu

Londrada halk
En sonra, politika

kalmış memleket arasında bir fark aranıyorsa bu, üretimde ve üreticilerdedir.

Ama Avrupayı kuramıyorlar..

Bu ortak hale rağmen bir Avrupa Birliginin kurulamaması düşündürücüdür. Batı Almanyaya sorarsanız bunun suçlusu Fransadır. Fransa Batı Almanyayla İngiltereyi göstermektedir İngiltere Fransayı suçlamaktadır. Gerçek şudur ki millî menfaatler, bütün bu üretim mekanizmasının politika dalgalanmalarından ayrı işlemesine rağmen memleketleri birbirinden ayırmaktadır. Gerçi ayrıntı zihin tabakasında ifadesini bulmaktadır. Ama memleketlerin birinden ötekine el, kol sallayarak geçmek, az farkla aynı standardı ve ölçüleri bulmak, aynı sabit para değerleriyle karşılaşmak mümkündür. Sosyal telakkiler, ahlâk meseleleri, dünya anlayışı da artık birbirinden çok az farklı hal almıştır.

Topyekûn bir Batı Avrupa fiilen tahakkuk etmiştir. Amerikanın havası başkadır. Doğu Avrupanın havası başkadır. Orta Doğunun havası başkadır Güney Doğunun havası başkadır. Fakat buralardaki memleketlerin de havası birbirinin eşi değildir.

Bu, Batı Avrupayı ayıran hususiyettir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Vietnam

Sil baştan

Diemin işbaşından uzaklaştırılmasından sonra bir türlü siyasî istikrara kavuşamayan Güney Vietnamda, geride bıraktığımız hafta içinde, yönetim bir daha el değiştirdi. Bundan öncekilerde olduğu gibi bu kere de, yönetimin değişmesinde başlıca rolü budistler oyna dılar. Bilindiği gibi, Diemden sonra Vietnamda ordunun yanısıra en önemli siyasî kuvvet olarak beliren budistler Tran Van Huong hükümetini daha başındanıberi tutmuyorlardı. Budistler şimdiye kadar barışçı yollardan duyurmağa çalıştıkları bu memnunsuzluğu, iki hafta önce, başka yol lara döktüler, önce Saygonda genç bîr budist kız kendini yaktı, sonra da beş önemli budist lider açlık grevine başladılar. Onun arkasından Vietnamın birçok yerlerinde özellikle Hue'de, Huong ve amerikan aleyhtarı gösteriler başladı. Amerikan binalarına ve görevlilerine saldırılar oldu. Eğer ordu işe el koymasaydı, gösterilerin daha da büyüyeceği muhakkaktı.

Saygondan gelen haberlerden anlaşıldığına göre, ordu tarafından yeni kurulan düzen şöyledir: Yasama gücünü elinde tutan Devlet Başkam Fon Hak Suu yerinde bırakılmış, yürütme gücünü elinde tutan Huongun yerine de eski kabinede başbakan yardımcılığı yapan Nguyen Xuan Oanh getirilmistir. Oanh, yüksek öğrenimini Harvard Üniversitesinde yapmış, 43 yaşın da tanınmış bir iktisatçıdır.

Ancak, gene Saygondan alınan haberlerden anlaşıldığına göre, kurulacak bir Silahlı Kuvvetler Konseyi hem devlet başkanının, hem de başbakanın kararlarını denetleyecek, gerekirse ha kemlik görevi yapacaktır. Başka bir deyişle, son söz gene ordu liderlerinin dir. Bunun Güney Vietnamda sivil yönetimi yerleştirmek için büyük çabalar harcayan Birleşik Amerika için büyük bir darbe olduğuna şüphe yoktur. Ayrıca General Khan'ın böylece yeniden iktidara gelmesi, kendisiyle bir süredir arası son derece açılan Amerikan Büyük Elçisi General Maxwell Taylor'ın Saygonda kalıp kalmaması meselesini de ortaya çıkarmıştır. Bilindiği gibi, genç vietnamlı generallerin bundan bir süre önce yapmak istedikleri darbe sırasında ameri kan hükümeti ve dolayısile General Taylor yönetimin sivillere bırakılması için çalışmışlar ,bütün ağırlığını Hong hükümetinin arkasına koyan Tay lor Khan'a karşı sert çıkışlar yapmış ve iki generalin arası bu yüzden çok açılmıştı.

Amerika ve budistler

Saygonda ordu iktidarı yeniden ele alınca budistlerin açlık grevleri ve gösterileri şimdilik durmuş bulunmaktadır. General Khan budist liderlerle görüşmeler yapmış ve bunların isteklerini öğrenmeye çalışmıştır. Budistletin istediği, çoğunlukta oldukları Vietnamın yönetiminde söz sahibi olmaktır. İnanılır kaynaklarda söylendiğine göre, General Khan, Silâhlı Kuvvetler Konseyinin yanısıra ve onun bir danışma organı olarak asker ve sivillerden kurulacak yirmi kişilik bir karma konseye budist temsilciler almayı düşünmektedir.

Vietnamlı muhafızlar hazırlık yapıyorlar

Bir kazan ki kepçesi belli değil

General Khan'ın bu düşüncesi Washington'da endişe uyandırmıştır. Ger çekten, amerikalı yorumcular, Tran Van Huong'un iktidardan uzaklaştırılmasını Güney Vietnam içindeki budist nüfuzunun artması sonucunu doğurabilecek nitelikte görmektedirler. Washington, hükümet içindeki budist nüfuzu artınca Vietnamın tarafsızlığa kaymasından korkmaktadır. Bunun ise Amerika için hoşa gitmeyecek bir sürü sonuçları olacaktır.

Olaylar karşısında budistlerin tutumuna gelince, bunlar şimdilik bir 'bekle ve gör" politikası izlemektedirler. Budist liderler Huongun görevinden uzaklaştırılmasından büyük bir memnunluk duyduklarını belirtmekle beraber, darbeyi yapan generalleri açıkça desteklemekten kaçınmaktadırlar Bir budist lider, gazetecilerle yaptığı konuşmada, budistlerin amerikan aleyhtarı olmadıklarını, ancak Amerikanın budistlerin şikâyetlerine hiç ilgi göstermediğini söylemiştir, Öteyandan geçen hafta Hue'de büyük çaplı amerikan aleyhtarı gösteriler yapan öğrenciler Huong hükümetinin devrilmesinden büyük bir memnunluk duyduklarını, fakat Amerikan Büyük Elçisi Taylor memleketine dönünceye ka dar gösterilerine devam edeceklerini bildirmişlerdir. Hue'li öğrencilere göre, Birleşik Amerika Güney Vietnama yardım politikasını değiştirmelidir. Bu d ist liderler ve öğrenciler Güney Vietnama yapılan amerikan yardımının zenginlerin daha zengin olmasını sağlamaktan başka bir işe yaramadığını ileri sürmektedirler.

Bütün bu olup bitenlere dikkatli bir gözle bakılınca, Vietnamda budistlerle ordu arasında bir anlaşmaya varılmadan durumun düzelemiyeceği açıkça ortaya çıkmaktadır. Belki bu, Ameri, kanın hoşuna gitmiyor ama, hoşa gitse de gitmese de, bugün için gerçek budur.

iran

Tetiği çeken kim?

Sosyal ve ekonomik bakımdan geri bir ortamda sarı bilinçli varı bi-

Başbakan Mansur
Gericilerin *kurbanı*

linçsiz bir kalınma çabası içinde bulunan İran, siyasî cinayetlere yabancı bir ülke değildir. İranda işbaşında bulunanlar sağdan ve soldan gelen çeşitli tehditlerle karşılaştıkları yetmiyormuş gibi zaman zaman atılan kurşunlar; çekilen bıçaklarla yaralanırlar, hayatlarını kaybederler. Meselâ, bugünkü hükümdar Şah Rıza Pehlevi 1949 Şubatında bir üniversitelinin attığı üç kurşunla yaralanmış, ölümle burunburuna gelmişti. Onun arkasından ,1949 Kasımında, Saray Nazırı Hüseyin Hacir Tahrandaki Ulu Camide öldürülmüş. 1951 Martında da Başbakan General Razmara gene aynı camide "Fedeyan-ı İslâm" adlı gerici bir teşekkülün üyelerinden Tahinasbi tarafından katledilmiştir. General Razmaranın katlinden sonra yeni kurulan hükümetin başına peçen Musaddık, Tahmaabiyi ölümden kurtarmıştır. Fakat Tahmasbî, 1954 Aralığında, gene Tahran Ulu Camiinde, bu defa da Musaddıkın yerine geçen Başbakan Hüseyin Alâ canını zor kurtarabilmiştir.

İranı çeşitli güçlükler içinde yönetmeye çalışan Şah ve çevresindekiler, geride bıraktığımız hafta içinde büyük bir darbe daha yemiş bulunuyorlar. 1964 Martında başbakanlığa getirilen Hasan Âli Mansur önceki Perşembe günü koltuğunun altında bazı batılı şirketlere İran Körfezinde petrol arama imtiyazı veren tasarıyla Parlâmento binasına girerken, Buhari adında genç bir lise öğrencisinin tabancasından çıkan kurşunlarla ağır yaralanmış ve dünyanın dört bir ucundan getirilen doktorların uğraşmalarına rağmen ölümün pençesinden kurtulamamıştır. Mansurun ölümü üzerine Şah, Maliye Bakanı Abbas Hüveydayı başbakanlığa getirmiştir. Hüveyda, yeni İran kabinesini geçen hafta sonunda Şaha takdûn etmiştir. Hüveyda, Mansur kabinesinde büyük bir değişiklik yapmamıştır. Bu da gösteriyor ki yeni hükümet de eskisinin izinde, ağır aksak yol almağa devam edecektir.

Şu satırların yazıldığı sıralarda, Mansuru öldüren Buharinin arkasında kimlerin bulunduğu konusunda hiçbir aydınlık yoktu. Bazılarına göre Buhari son zamanlarda İran Şahına karşı büyük bir kampanya açmış bulunan Nasır taraflısıdır. Bilindiği gibi Nasır, İran Körfezi üzerinde yalnız arap devletlerinin hak sahibi olduklarını ileri sürmekte ve İranın Batıya bu körfezde petrol arama hakkı vermesine şiddetle karşı koymaktadır.

Bazılarına göre de, Mansuru öldürenler İran hükümetinin petrol politikasından memnun olmayanlardır. Gerçekten Mansur işbaşına geldiği günden 1964 Kasımında petrol ürünleri tarifesini yükselttiği güne kadar, İran. da sevilen bir başbakandı. Fakat petrol tarifesini yükseltince, çeşitli çevrelerin hiddetini kazanmıştır. Mansur giderek halk arasına da yayılan bu hoşnutsuzluğu gidermek için iç tarifelerde indirim yapmış ve ülke petrollerini işleten çeşitli yabancı şirketlerle İran için elverişli sözleşmeler imzalamıştır. Halk arasında memnunluk yaratan bu tedbir, petrolden çıkarı olan yerli ve yabancı çevreleri kızdırmıştır.

Nihayet, Mansurun ölümünde rolü olabilecek üçüncü zümre de, gericiler ve büyük toprak sahipleridir. Gericiler İranda yapılmak istenen her türlü sosyal reforma karşıdırlar, büyük toprak sahipleri de toprak reformunu bir türlü kabul edememektedirler.

Şah ve çevesindekilerin İrandaki geriliği gidermek için yürüttükleri politika, bütün otoriter monarşilerde olduğu gibi, çok çabuk bozulan kuvvet dengelerine ve siyaset oyunlarına dayandığı için, kısa zamanda sonuç verecek gibi değildir. Bu bakımdan, İranda halk çoğunluğuna, dayanan ve halkın kendisi için çalıştığına inandığı bir idare kurulmadan, bu ülkede şimdiye kadar işbaşına gelmiş idarecilerin karşılaştığı tehlikeler, şimdiden sonra işbaşına geleceklerin de karşısına dikilecektir denilebilir.

YAYINLAR

TÜRK ORDUSU

Sait Arif Terzioğlunun incelemesi, Başnur Matbaası 1965, 102 sayfa 10 lira.

Sait Arif Terzioğlu, Ankaralı bir gazetecidir. Daha önce "Yazılmayan Yönleriyle Atatürk", "İnsancıl Atatürk" adlı iki kitap yayınlamıştır. Milli Savunma Bakanlığı ile anlaşarak bastırdığı "Hoca İshak Efendi" adlı bir kitabı da bugünlerde piyasaya çıkacaktır.

Yazarın ilk iki kitabı, gazeteci sı_ fatıyla Atatürkün yakınları ile yaptığı röportajların derlemesi şeklinde olmuştur. Her iki derleme de bir sisteme, açık belgelere dayanmadığı ve nihayet gündelik gazete röportajı havasından kurtulmadığı için belge kitaplar olmak vasfından uzak kalmışlardır.

Yazarın son kitabı "Türk Ordusu"' na gelince, bu kitaptaki yazıların bir kısmı daha önce Cumhuriyet gazetesinde seri yazılar halinde yayınlanmıştır. Sait Arif Terzioğlu. yakından ilgilendiği konu ile uzun süre uğraşmış, bu ordunun bir tarihçesini yapmâk istemiş ve bu konudaki bir boşluğu doldurmak için elinden geleni de yapmıştır. Cumhuriyette yayınlanan seri yazıları sonradan biraz daha genişleten ve Milli Savunma Bakanlığı Harp Tarihi Dairesinin de yakın ilgisini gören Sait Arif Terzioğlu, nihayet, "Türk Ordusu" nu yayınlamıştır.

Kitap, ordumuzun kısa bir tarihçesi ve bir ölçüde de son durumunu gösteren bir belge mahiyetindedir. Tabii ki, askerî sır mahiyetinde olabilecek hiç birşey kitaba konmamıştır. Daha çok. Kurtuluş savaşı sonrasına kadar ordumuzun kuruluş tarzını etraflıca bir şekilde anlatan kitap harp tarihi ile ilgilenenler için bir el kitabı olarak kabul edilebilir.

CÜCE MUHAMMED

Fakir Baykurtun hikâyeleri, Çeviri Yayınevi, Türk Yazarları dizisi 1, Ankara İş Matbaası 1964, 176 sayfa 5 lira.

Fakir Baykurt adı artık Türkiyede edebiyatla, sanatla ilgilenen herkesin, hattâ bırakın edebiyat ve sanatı, doğru dürüst okuması yazması bile olmayan Parlâmentodaki bazı fikir yobazları sayesinde politikacıların bile kolaylıkla bildiği bir addır. Ne var ki, birinci çevrede adını romanlar, hikâyeler yazarak tanıtan Fakir Baykurt, oy avcıları çevresinde bunu, bir takım kafatasçılann körükörüne saldırıları sayesinde oldukça kolay sağlamıştır.

Fakir Baykurt Köy Enstitüleri dev resinin edebiyatımıza kazandırdığı yazarlardan biridir. Hâlen ilköğretim denetmenliği yapmakta, bu görevinden uzaklaştırılması için de aleyhinde harıl harıl bir kampanya yürütülmektedir. Bugüne kadar tek olumlu eserle ortaya çıkmamış, sadece ona buna çamur atarak geçinen sağcı çevrelerin saldırılarına karşı Fakir Baykuştun bir tek savunma usûlü vardır: yeni bir eser vermek!... Baykurt şimdiye kadar, Çilli, Yılanların Öcü, Irazcanın Dirliği, Onuncu Köy, Efkâr Tepesi, Efendilik Savaşı, Karın Ağnsı, Kerem ile Aslı adlarında sekiz kitap vermiştir. Cüce Muhammed bunların sonuncusu ve dokuzuncusudur.

"Cüce Muhammed"de yazarın bubeş hikâyesi yer almaktadır. Bu hikâyeler, modern türk hikâyeciliğinin alışık olunan kısa hikâye şeklînden oldukça ayrılmakta, zaman zaman yirmi _ yirmibeş sayfalık hikâyeler halini almaktadır. Aslında Fakir Baykurt, bir hikayeciden çok romancıdır ve hikâyeleri, işin gerçeğine bakılırsa, birer roman özeti gibidir.

Edebiyatımıza köyü getiren yazarların bellibaşlılarından biri, gerçek bir köy çocuğu olan Fakir Baykurtun kitabı için uzun uzun övgü yazmağa da lüzum yoktur, zira Baykurt, kitabı okunmaya başlandığında bu övgüyü okuyana zaten ister istemez yaptırmaktadır, kitabı elden bıraktırtmamaktadır.

Kitaplar

BİR İSLAM REFORMATÖRÜ, MEHMET AKİF

A. Cerrahoğlunun incelemesi, İstanbul Matbaası 1964, 110 sayfa 750 kuruş.

DAR AÇILAR

Josef Habib Gerezin şiirleri, Ekin Basımevi 1965 İstanbul, 50 sayfa 5 lira.

KALKINMA YÖNTEMLERİ

Oscar Lange'den çeviren Mehmet Selik, Sosyal Adalet Yayınları 343 sayfa 2 lira.

Tüli'den haberler

Geçirdiğimiz haftanın başında Pazartesi akşamüzeri Yenişehirde, Washington Restoranda Türkiye Ruh Sağlığını Koruma Derneğinin bir tanışma kokteyli verildi. Saat 20'ye kadar devam eden kokteylde pek çok kalabalık vardı. Derneğin esas üyelerinden başka, ilgili misafirler de çoktu. Meselâ bunlar arasında. Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Dr. Nusret Fişek, ve siyahlar giymiş eşi Perihan Fişek, İşçi Sigortaları Genel Müdürü Dr. Fikret Pamîr -eşi Türkân Pamir nedense son zamanlarda davetlerde pek görünmüyor?-, Mr. ve Mrs. Lasky, Mitat Enç ve eşi Sabahat Enç, Orhan Çaplı ve eşi Mualla Çaplı, Doç. Rezzan Şahin. kaya ve eşi, İffet İnan. Güzin Ünsal. Dr. Mediha Eldem. Dr. Osman Yaşar ve eşi, Selahattin Babüroğlu, İnci İlkray, avukat Zeki Dölen ve eşi -Ankara Koleji öğretmenlerinden- Gülseren Dölen, Galip Karda m ve eşi Beyza Kardam Dr. Halit Özkut ve eşi Edibe Özkut, Dr. Engin Geçtan, Sait Terzioğlu. Hacettepe Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Doğan Karan ve güzel, zarif eşi Aysen Karan, Derneğin Genel Sekreteri bulunan Babür Ardahan, Faruk Höyük ve eşi. Dr, Nedim Coşkun ve eşi. Dr. Ahsen Orhon ve eşi, Faruk Sünter, Remzi Öncül, Feriha Baymur, Dr. Kemal Aktan. Dr. Recep Heybeli ve eşi, danimarkah Sosyal Hizmetler öğretim üyesi Mrs. Maria Von Pocker, İzzet Sedes ve eşi, Faruk Kırkbir ve eşi Nazan Kırkbir. Dr. Nevres Baykam ve eşi bulunuyorlardı.

Ankaralı müzikseverler, geçen hafta içinde Devlet Konser Salonunda, Cemal Reşit Rey idaresindeki İstanbul Şehir Orkestrasını dinlemek fırsatını buldular ve büyük bir kadirşinaslıkla, orkestrayı ve solisti uzun uzun alkışladılar. Sibelius'un 100. doğum yılı dolayısıyla tertiplenen konser programı hep bestecinin eserlerinden müteşekkildi. Cevat Memduh Altarın pek heyecanlı bir konuşmasıyla açılan konser başarılı oldu.

Ayla Erduran. kendisine pek yakınuyorlardı.

"Nurşen ve **Hilmi** Girginkoç yakında bir bebek bekliyorlar. Bariton **Gir**ginkoç, yeniden baba olmanın, heyecanı içinde imiş

Devlet Tiyatrosunun genç sanatçılarından Serpil Bodrumlu, Oda Tiyatrosundaki "Düşman Çiçek Göndermez" isimli piyeste çok başarılı bir oyunla dikkati çekiyor. Adeta, Macide Tanırı aratmıyor.

Ruh Sağlığı Derneğinin kokteylinde sohbet
Ruhu ferahlatanlar

san kırmızı tuvaleti kadar duygulu icrası ile de haklı olarak epeyce alkış topladı ve Konser Sonunda İnönü tarafından tebrik edildi. Konser Salonunun daimi dinleyicileri arasında Milli Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem, Çalışma Bakam Bülent Ecevit ve eşleri ile nadiren konsere gelebilen Sanayi Bakam Muammer Erten ve eşi Feride Erten dikkati çekiyorlardı. Ayrıca Finlandiya Büyük Elçilik erkanı, İngiltere Büyük Elçisi ve eşi. Fransa Büyük Elçisi ve eşi ile çok sayıda yabana dinleyici konserde hazır bulu-

AST topluluğunun sahneye koyduğu "Sultan Gelin" piyesinin eleştirisi, geçtiğimiz hafta içinde Sanatsevenler Kulübünde yapıldı ve değişik bir hava içinde cereyan etti. Salim Şengilin baş kanlığında açılan eleştiride. Özdemir Nutku ve Attila Sav gibi aşılmış eleştiriciler yokladı. Eser, reji ve oyun hakkında yalnızca tiyatrosevenler konuştular. Eserin oyuncularından da sadece Anne rolündeki Serap Tayfur vardı. Devlet Tiyatrosundan Bozkurt Kuruç bu tıp eserlerin moda haline geldiğine temas etti. Yılmaz Onay ile Fehnü Özçelik içli ve özlü konuşmalarıyla köy davalarım dile getiren bu eseri be-

ğendiklerini ileri sürdüler. Metin Güvenin pek fazla uzun konuşması ilgiyi dağıttı.

Geçen hafta Hindistan Büyük Elçiliğinde, Çocuk Bakım Derneği tarafından bîr oyun günü tertiplendi. Birçok başkentli hanım, muhtelif masalarda oyun oynadılar. Böylece Derneğe gelir temin edilmiş oldu. Meselâ bir briç grupu içinde Rezzan Tabar, Leylâ Çelikbaş, Azer Heyat ile Günseli Fenmen varlardı. Diğer masalarda ise İnci Oskay, Parvin Ardalan, Zerrin Demirağ, Nevin Bursalı, Melek Güz, Beraat Renda, Yeta Sılay, Nilüfer Berkem. kahverengi saten bir tayyör ve aynı renk bir şapka giymiş olan, Ankaranın tanınmış terzilerinden Belkıs Yalım, Necla Öney, Ensin Eyüboğlu ve Nilüfer Özlen varlardı.

Ankaradaki hava şirketlerinde çalışanlar "Air Lines" grupu kurmuşlar. Her hafta birinin evinde toplanıp, oyun oynuyorlar. Fakat son zamanlarda oyunlar epeyce büyümeğe başlamış ve tabii, tatsızlıklar da başgöstermiş

"Renan Yaman, geçen hafta Pazar akşamı Galatasaray Kulübünde bir ziyafet vermiş. Yemekte bol bol hindi ve tavşan yenmiş, çok miktarda da şarap içilmiş. Gecede bazı tatsız karşılaşmalar da olmuş ama, taraflar olgun davranmışlar.

İran Büyük Elçiliğinde, Çocuk- Bakım Derneği yararına 12 Mart için bir balo hazırlanmakta. Dernekle ilgili hanımlar, daha şimdiden; balonun gü-el olması için harıl harıl çalışıyorlar.

Bonn'a tâyin olunan genç hariciyecilerimizden Turgut Çoratekin geçen haftanın başında Süreyya Pavyonunda dostlarına bir veda kokteyli verdi. Salı akşamı da yataklı ekspresle Ankaradan ayrıldı. İstasyonda kendisini kalabalık bir arkadaş grupu uğurladı. Siyah, güzel astraganı ve kendisine çok yakışan mor eşarpı ile annesi Âbide Çoratekin de, birkaç ay sonra oğlusun yanına gideceği halde, ayrılığın heyecanı içindeydi. Çoratekini uğurlıyanlar arasında Ulvi Cemal Erkin, Yüksel Söylemez ve eşi, Necdet özmen ve eşi Emel Özmen ile çok sayıda genç hanım vardı.

Kanser Hastahanesinin düzenlediği haftalık seri konferanslardan biri, geçen hafta Cumartesi saat 10'da, Ankara Tıp Fakültesi Dahiliye Profesörü Dr. Fevzi Renda tarafından, "Lösemilerin tedavisi" konusunda verildi. Konferansı kalabalık bir dinleyici grupu ilgi ile izledi.

Beril Satırın düğünü

İyi günlere, mesut günlere

Geçtiğimiz hafta Perşembe akşamı Ankara Palas salonlarında. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Dr. Kemal Satırın Kızı Beril Batar ile Yüksek Mimar Güngör Kabakçıoğlu. nun nikâh ve düğünleri yapıldı. Bine yakın davetlinin bulunduğu düğünde büfe çok zengindi, beş katlı düğün pastası ve içkiden başka her şey vardı. Misafirler limonata ve portakal suyu içerek serinlediler.

Genç çiftin şahitliklerini Meclis Başkanı Fuat Sirmen ile Dr. Ahmet Hamit Selgil yaptılar. Berilin gelinliği, İstanbulda Terzi Muallâ taraf ından dikilmişti ve gelini giydirmek üzere, Muallâ da Ankaraya gelmişti. Gelinlik çok şık ve değişikti. Saten üzerine etek ve kollar işlemeli idi. Duvak, tül üzerine pek çok küçük fiyonkla süslenmişti.

Memduha Satır, vizon rengi, üst kısmı taşlarla işlenmiş şık elbisesiyle cidden çok zarifti. Diğer kayınvalde de siyah dantel, güzel bir elbise giymisti.

Bütün hanımların çok şık oldukları düğünde en çok kullanılan renk, yeşildi. Fuat Sirmenin eşi Ayten Sirmen, kol ve yakası vizon kürklü, yeşil bir elbise giymişti. Sağlık Bakanı Dr. Kemal Demirin eşi de yeşil dantel bir elbiseyle gelmişti. Zeki Baltacıoğlunun eşi Necla Baltacıoğlu, üzerinde, bütün lâse ile yapılmış şahane bir elbise taşıyordu. Zekiye Baban, kolları kürklü, beyaz - san brokar tayyörü ile çok zarifti. Sanayi Bakanının eşi Feride Erten de yeşil giyenler arasındaydı... Bayan Erten bu rengin kendisine çok yakıştığım biliyor herhalde. Maliye Bakanı Ferit Melehin eşi de zarif bir gu_ pür dantel tayyörle gelmişti. Refik Tulga ve eşi Jale Tulga da düğündeydiler. Bayan Tulga giyiminde fazla muhafazakâr.

Geçen hafta Cumartesi sabahı, Sahir Kurutluoğlunun eşi Avniye Kurutluoğlu vefat etti. Öğleyin yapılan cenaze merasimindeki görülmemiş kalabalık merhumenin ne kadar sevilen bir insan olduğunu gösteriyordu.

SOSYAL HAYAT

Moda

ilkbahar hazırlığı

İlkbaharı iyi karşılamanın birinci şartı, yeni tipte birkaç örgü parçaya sahip olmaktır. Bunları şimdiden örmeğe başlamak, ilkbahar gardropunun en ekonomik şekilde zenginleşmesini sağlayacaktır. Ancak, bu yıl örgülerin tamamiyle değiştiğini, yepyeni bir görünüş kazandığını da unutmamak gerekir. Dantel örgüler, belde biten ve vücuda yakın çok kadınvâri ince bluzlar ve kolları ile yakaları dantel motiflerle işli düz, vücuda yakın makine örgüleri yılın modasını teşkil etmektedir. Bunların yanında, spor olarak kullanılan kaba yünler de eski erkekvâri hallerini terketmişler ve gerek vücuda yapışık görünüşleri, ge. rekse moherle karışık ipliklerinin yumuşaklığı ve yumuşak örülüşleri ile çok kadınlaşmışlardır.

Çok spor görünüşlü, kruvaze düğmeli, erkek yakalı, cepli ve çoğu zaman iki yan dikişten yırtmaçlı palto _ örgü ceketlerin özelliği de tığla örülmüş olmalarıdır. Bu da ceketlere herşeye rağmen daha yumuşak bir hava vermektedir. Yün elbiseler de tıpkı ceket ve sveterler gibi yılın modası olmakta devam etniktedir. Etekleri as. tarlanmış ve bedenin yan kısımları ve kollar lâstik örgü olan elbiseler ayrıca çok da inceltici olmaktadır.

Yılın çok tutunan bir yeni modası da uzun ve düz saçlar üzerine yan olarak giyilen, tığla örülmüş, çizgili renkli, yuvarlak, eski zaman bereleridir. Bu bereler, özellikle gençkızlar için, baharın en şık aksesuarları arasında olacaktır ve artık yünle, biraz da maharetle, bunu birkaç saat içinde kolayca meydana çıkarmak mümkündür.

Yün dantel takım

Baharın gözdesi, belde biten bir yün dantel, tığ işi takımdır. Bluz tam kolsuzdur, hafifçe dekolte, yuvarlak bir yakası vardır. Üzerinden giyilen uzun kollu ceket ise daha ajurlu bir işle yapılmıştır, yakası bir hayli açık olup, bluzu göstermektedir. Takımın, eskiden olduğu gibi, inci düğmeleri vardır. Dantel sveter çok moda olmakla beraber, bazı şık kadınlar, sveterlerinin daha değişik şekillerde, kolye ve iğnelerle beraber kullanılmasını tercih etmektedirler. Bunun için de dantel motifli sveter yerine düzünü seçmek gerekir. Fakat bunun da kolayı vardır. Dümdüz bir sveter örüp; buna tığ işi bir dantel jabo ve kol kapakları ilâve etmek hiç de güç bir iş değildir. Yaka ve kol kapakları iğreti şekilde yakaya ve kola tutturulur veya yaka arkadan düğmelenir, önden süslü bir iğne ile yerine tespit edilir Süslü ajurlu blüzlar genel olarak kısa kolludur, fakat tam kolsuzları ve küçük kolluları da vardır. Moherden bir uzun pantolon üstü sveterini kalın şişlerle örmek lâzımdır. Bu spor kazaklara da delikli ve ajurlu bir görünüş kazandırmaktadır. Kahverengin ve değişik tonlu moher yünler, bu tip sveterler için çok modadır. İnce küçük sveterler, genel olarak belden aşağıda, eteğin üstünde bitmekte, fakat vücuda yapışık hallerini muhafaza etmektedirler.

Yünlü elbise
Rahatlık esas

Çarşı-Pazar

Rahat yaşamak

"Yaşlı kadın, yanındaki yaşlı kocasına döndü ve eliyle pırıl pırıl bir formika mutfak takımını göstererek:

"— Dünyaya biraz daha geç gelmeliydik" diye hayıflandı.

Eşi de aynı fikirde görünüyordu.

"— Gerçekten de öyle... Böyle bir mutfakta yemek pişirmek, hattâ yemek yemek kimbilir ne güzel şeydir" diye cevap verdi.

Olay. biten haftanın içinde birgün, Kızılayda bir büyük mağazanın alt katındaki ev eşyaları bölümünde geçti. Yaşlı kadının işaret ettiği sarı ve mavi renkli formika mutfak takımı gerçekten iştah açıcı bir manzara arzediyordu. Mutfak eşyasını kaldırmak için dolapları geniş ve pırıl pırıldı. Musluk takımı, bulaşık yıkama çukuru, küveti, hepsi hepsi mükemmeldi. Bunlar mutfak duvarlarını çepeçevre çevirecek, orta. dan bütün döküntüyü kaldıracak, takım, geniş mutfaklarda örtü istemiyen formika bir masa ve sandalyeleri tamamlanacak, ev kadını işini yaparken ev halkı, hattâ bir misafiri ile rahat--a sohbet edebilecek ve onların yardımını görecektir. Pişen yemekleri, artık her zaman evin öbür ucundaki yenek odasına taşımak zorunluğu da oradan kalkmaktadır. Kahvaltı, küçük çocukların beslenme işi, acele yenilerek yemekler pekâlâ mutfakta halledilebilir işler olmaktadır. Böyle bir mutfakta ev kadını âdeta bir laboratuarda çalışır gibi çalışacak, işini muhakkak daha çok sevecektir. '

Yaşlı çift, formika dolapların önünden uzaklaşırken, bir başka kadın, satıcıya, duvarda asılı duran delikli âletin ne olduğunu soruyordu. Satıcı genç:

"— Bu, kaloriferli evlerde havanın kurumasına karşı kullanılıyor. Son gönlerde peynir ekmek gibi satıyoruz" cevabını verdi.

Aynı bölümdeki banyo lavaboları ve aynalı duvar dolapları da ayrıca ilgi çekiciydi. Diş fırçaları ve tuvalet malzemesi için ayrı bölümleri olan bu dolaplar da ev kadınının ve ev halkının işini bir hayli kolaylaştıracak ve banyoyu güzelleştirecektir.

Mağazanın bir başka köşesinde, misafir geline kullanmak üzere, portatif karyolalar ve somyeler göze çarpıyordu. Bunlardan biri, kapanınca gayet rahat bir şezlong oluyor; bir diğeri şilteyi de içine alarak, yüksek bir ince masa şeklinde toplanıyor; diğer ikisi içice girerek, odada, gündüz vakti yer tasarrufunu sağlıyordu.

Ev kadını için kolaylık

Kolay ve zevkli şekilde yaşama isteği, bugün bütün dünyada,olduğu gibi, bizde de eve ve ticarî müesseselere hakim olmaya başlamış ve ev işlerini kolaylaştıran, eve zevkli ve güzel bir gö_ rünüş, aynı zamanda rahatlık getiren eşyalar gündengüne, büyük ve küçük parçalar halinde, mağazaların vitrinle rini süsler olmuştur. Açılarak yatak olan şık kanâpeier, birkaç görev gören eşyalar, yanyana getirilerek istenilen şekil ve ölçülerde tanzim edilebilen fer forge ve tahta ile yapılmış duvar dolapları, evin çabuk ve kolay şekilde temizlenmesini sağlıyan en modern yer döşemeleri, yeni malzemeler ev tanziminde ve ev işlerinde ev kadınına büyük kolaylıklar getirmekte ve yepyeni bir endüstriye yol açmaktadır. Yirminci yüzyılda çarşı - pazara çıkmak, ev kadını için, keşfe çıkmak gibi birşey olmuştur.

Alınteri

Sabanın oldukça erken bir saatinde kapı çalındı. Hiç tanımadığım şık ve gerçekten güzel bir genç kızın, elinde kocaman bîr bavulla beni selamladığını görünce biraz şaşırdım ve yanlış geldiğini tahmin ettim. Ama o doğru kapıyı çaldığından emin:

"— Size yeni sabunlarımızı tanıtmak istiyorum'' diye söze başladı.

Aynı anda bavulunu açmış ve naylon torbalar içindeki numuneleri çı. karmağa koyulmuştu, İnandırıcı bir sesi vardı:

"— Bir damlası suyu köpük köpük yapar, mis kokuludur, elleri tahriş etmez, cildi besler. Hepsi de reklâm fiyatınadır'' diye devam etti.

Sabunlardan bir miktar aldım. Ben kapıyı kapatırken o, karşı komşununkini çalıyordu. Biraz sonra, yukarıya çıktığını duydum. Yaptığı iş, güç bir işti. Çantasını boşaltıncaya kadar kapı kapı dolaşacak, herkese dil dökecek, yük taşımaktan, yürümekten, yadırganmaktan yüksünmiyecekti ama, güzel bir kızın bu şekilde, hayatını taştan ekmek çıkarırcasına kazanması, insana saygı veriyordu.

Bir süre önce başka bir kadın, aynı şekilde kapıyı çalarak, yeni bir yağın reklâmını yapmıştı.

Bu tip satış yapan bir kadına ilk defa bir yabancı memlekette tesadüf etmiştim. Bu kadın iş saatinde doğrudan doğruya mutfak kapısına gelmiş ve müsaade alarak, ne olduğunu anlamağa vakit bırakmadan içeriye dalmış, buzdolabının dış kısmını parlatmağa başlamıştı. Ürkmüş bir halim olacak ki bir ara, işini bırakmış ve:

"— Merak etmeyin, bunun için sizden herhangi bir ücret istiyecek değilim. Yalnız, isterseniz bu krem sabunu size dışardaki fiyatının yarısına satabilirim. Maksadımız onu size tanıtmaktır'' demişti.

Bu olay o zaman bana aynı saygı hissini vermişti. Bir kızın, eğer belirti bir işi ve mesleği yoksa, evde oturup kısmet beklemektense, hayatını kazanma kaygusunu duyması, çalışmaktan utanmaması gerçekten iyi bîr şeydi. Ama doğrusu, o zaman aynı tipte bir satıcı kıza, kısa bir süre sonra memleketimde de tesadüf edebileceğimi biç düşünmemiştim.

Dünya her an yepyeni bir zihniyete, yepyeni bir anlayışa doğru akıp gidiyor. İşin küçüğü, büyüğü yoktur. Ayıp olan, boş oturmaktır; Kadın bundan muaf değildir. İleri bir toplumda o, aslında kendisini küçük düşüren yalancı birtakım saygı gösterileri yerine, saygıyı kazandıran çalışma ile alnının teri ile yaşama prensiplerimi kabul etmiştir. Herhangi bir işi de yapabilir. Yeni akımın, muhtemelen bir ekonomik zorunlık olarak, memleketimizin de hudutlarını geçtiği muhakkaktır. Ticarette, yeni sahalarda birçok iş kadınına rastlanmakta, "bu iş erkek içindir, kadına gitmez" felsefesi birçok sahalarda yavaş yavaş terkedilmektedir. Bu arada, "yalnız ihtiyacı olanlar çalışır. Zenginler için çalışmak ayıptır" şeklindeki inanç da yok olmakta, ve zaman geçtikçe "çalışıp hayatını kazanmak" yalnız maddi ihtiyaçları karşılamak için değil, aynı zamanda mânevi ihtiyaçları karşılamak, kişiyi tatmin etmek yönünden de değerlendirilmektedir.

Köylerimizde kadın zaten erkekten çok çalışır. Evin maddi ve mânevi sorumluluğunu kadın, küçük yaştan yüklenmiştir. Kasaba ve küçük şehirlerimizde kadın, daha çok ev işlerine bakar ve fakir olmadıkça, diğer iş sahalarım toplum ona âdeta yasaklamıştır. Büyük şehirlerde de, gine ya ihtiyacı olanların, ya da meslek veya iyi iş sahibi bulunanların çalışması normaldir. Kızım okutamıyan hali vakti yerinde veya orta halli aile ona çalıştırmayı, ona herhangi bir iş bulmayı pek düşünmez, ona münasip kocayı aramakla yetinir.

Erkek de, kadın da aslında evlenmek çabasındadır. Mutlu bir yuva kurmak, çocuk sahibi olmak her insanin içindeki tabii ihtiyaçtır. Aşk, ar. kadaşhk. dostluk istekleri, hayatin güçlüklerim paylaşma dürtüsü ve daha binbir türlü duygu kadını erkeğe ve erkeği kadına iter. Ama evlilikte başlıca faktör, hiçbir zaman, kadının geçimi veya erkeğin bakılma ihtiyacı olmamalı, her ikisi de, evlenmeye çıkmadan önce, bu müşküllerini kendi çabaları ile halletme yoluna girmiş olmalıdırlar. Çağımızın bir özelliği de, "ekmeğini taştan çıkaran" kadınlar yanında kendilerini bir kadının yardımına ihtiyaç duymadan çekip çeviren, kendi kendilerine hizmetten yüksünmeyen erkeklerdir.

Jale CANDAN

(Basın A: 21348) — 81

T. R. T.

Yarıda kalan yayın

Churchill'in cenaze töreninden Londrada banta alınan intibaları bitirdiğimiz hafta Cumartesi günü Türkiye Radyolarının " Günlük Olaylar" programında dinleyenler hayret etmekten ve radyo idaresine bir kere daha kızmaktan kendilerini alamadılar. Başlangıcından itibaren büyük bir titizlikle hazırlandığı anlaşılan intibalar, cenaze törenini Londradaki St. Paul Katedraline kadar getirdi ve birden araya programın bitiş müziği girerek hem havayı dağıttı, hem de İngilteredeki spikerin sözünü ağzına tıkadı. Ankara Radyosu spikeri Müberra Yetkin, bundan sonra cenaze töreninin geriye kalan kısmına ait özeti okudu ve Türkiye Radyoları da bu konudaki görevlerini yapmış olmanın gururu içinde yayınlarına devam ettiler.

Londra Radyosunun Türkçe Servisi elemanları tarafından en kısa zaman, da hazırlanıp, telefonla aynı gün Ankara Radyosuna verilen ve son derece yerinde bir davranışla bütün Türkiye Radyolarından yayınlanan, İntibalar niçin birdenbire kesilmiştir? Oldukça büyük bir emek mahsulü olduğu anlaşılan ve PTT İdaresine hayli bir ücretin ödenmesini gerektiren bir programın birdenbire kesilmesi neyi göstermektedir?

Belli ki, "Günlük Olaylar" isimli programın süresinin dolması, cenaze törenine ait intibalar yayınının kesilmesine sebep olmuştur. Gerçi radyo, larımızın tam zamanında biten programları yok gibidir. Genel olarak erken biten programlardan sonra ara plâğı denilen ve en ilkel yollardan biri olan usûle sık sık başvurulduğu zamanlarda "Günlük Olaylar" gibi önemli bir programı zamanında kesmek üzere alınan tedbiri uygun karşılamak gerekir. Fakat mademki cenaze intibaları kırpılıp 15 dakikalık programın içine sığdırılmıştır, o halde tamamını başka bir yarde yayınlamak gerekirdi. Böyle bir yayın, bu şekilde kesilip, dinleyiciyle alay edilemez, Üstelik, Ankara Radyosu spikerine cenaze törenine ait özeti okuma imkânı da "Günlük Olaylar" programının dışında verilmiş ve dinleyicinin olayı izlemek için sarf ettiği gayret ikinci defa yine boşa gitmiştir.

Sonra, Londra Radyosunun Türkçe Servisi elemanları tarafından hazırlanan intihaların Türkiye Radyoları mu habirleri tarafından toplandığını bildirmek de dinleyiciye saygısızlığın tipik bir örneğidir. TRT'nin, o günlerde İngilterede dört kişilik bir ekibi vardı. Bu ekip, maalesef, bu imkân ve avantajı değerlendirmesini bilememiştir. Böylece, iş yine, Londra Radyosunun emektar ekibine kalmıştır, Böylesine tedbirsizlik...

Aslında bu, küçük bir olaydır. Ama TRT'nin radyoculukla ilgili birtakım bilgiden nekadar yoksun olduğunu göstermektedir. Meselâ, Churchill dokuz gün komada kaldığı halde, Ankara Radyosu, ölüm haberi gelir gelmez yayınlanacak programlar için herhangi bir tedbir alma teşebbüsünde bulunmamıştır. Sadece Harberler Mer kezinin hazırlattığı bir bant, yayına girecek şekilde bekletilmiştir. Churchill'in ölüm haberinin, bir önceki Pazar sabahı birdenbire gelmesi üzerine, Haber Merkezinin elemanları, o sırada nöbette bulunan spiker Gökçen Soloku durumdan haberdar etmişler ve Churchill'in biyografisini ve kendi sesini ihtiva eden bant, yayınlanmakta olan "Özel Eğlence Programı" kesilerek, araya sokulmuştur!

Radyoculuğun birinci görevleri arasında bulunan "haber, sıhhati ölçüldükten sonra hemen yayınlanır" kuralını yerine getiren Ankara Radyo idaresi, sanki bu olumlu davranışını tekzip edercesine, yayını kesip, Churchill'e ait bantın yayınlanmasını sağlayan spiker aleyhinde soruşturma açmıştır! Kendisine bağlı olan spikerlerin Haber Merkezinden emir alamıya. cağını düşünen bir Radyo, ölümü beklenen büyük bir devlet adamı için program hazırlamayı ve ölüm haberi gelince nasıl davranılacağını spikerine bildirmeyi düşünememiştir.

Sadece bu küçük olay bile, TRT'ye radyoculukla ilgisi - ilişkisi bulunmayan tutum ve davranışların hakim ol-

duğunu gayet iyi göstermektedir. Bu arada bir radyo tenkitçisi de, radyolarla ilgili tenkitlerden değiştirerek, aktardığı pasajlarla dolu "Sakin Olalım" başlıklı yazısında, kırıcı tenkitlerin, şahsî menfaat peşinde koşan birtakım kimseler tarafından yapıldığını, Türkiye Radyolarının "tüm günah ve sevabının bir - iki fedaide aranlığını", "eleştirilere düşen görevin serinkanlılıkla halledilmesi gerektiğini" söylemektedir.

Bu tenkit son derece olumlu görünmektedir. Yalnız bu tenkitçinin de unuttuğu ve bilmediği bir _ iki noktayı belirtmekte fayda vardır. Bir defa şurası muhakkaktır ki, Radyonun içini bilerek tenkit eden eleştiricilerin kendisi de dahil - Türkiye Radyoları ile maddi veya mânevi birtakım bağları vardır. Bunlar elbette ki, zaman zaman ağır basabilirler. Önemli olan, bu gibi eleştirilerin doğru olup olmadığıdır. AKİS'te, TRT ile ilgili olarak yapılan tenkitlerden bir tanesinin dahi yanlış olduğu veya bir hiddet ânında yazılarak halkoyuna sunulduğu söylenemez. TRT yöneticilerinden hiç biri de, AKİS'te belirtilen hususları çürütmeğe yanaşmamışlardır. Üstelik, son günlerde basında alabildiğine artan radyo tenkit yazılarının sahipleri arasında radyolarımızda hiçbir menfaati bulunmayan ünlü yazarlar da vardır. Bu da göstermektedir ki, TRT' nin dış durumu, yani programları hiç de dinleyiciyi memnun edecek durumda değildir. Bunun sebeplerinin de yalnız "elemansızlık" veya "parasızlık" olmadığını her tenkitçi gibi, "Sakin Olalım" isimli yazının sahibinin de gayet iyi bilmesi gerekir. O halde,, "Sâkin Olalım" demenin hiçbir anlamı yoktur.

Fedailer resmigeçiti

Bugün Ankara Radyosuna, bir yandan programcı yetiştirilirken, bir yandan da, kimisi İlahiyat Fakültesi mezunu, hiçbirinde programcılık bilgisi bulunmayan, hepsi boş oturan bir takım kimseler "programcı" olarak alınmışlardır. Bunun yanısıra, meselâ İzmir Radyosu'nun, Ankara ve Antalya Radyolarının emek vermiş elemanlarına gerek maddi, gerekse mânevi bakımlardan güçlükler yaratılırken, öbür yanda, "Sakin Olalım" isimli yazıda "fedai" diye bahsedilen yöneticilerin dostları pekâlâ kayırılmaktadırlar. Bunların Radyo dışındaki işlerini yürütmelerine gözyumulmakta, her istekleri yerine getirilmekte, maddi bakımdan arzuları karşılanmakta, sekreterlerinin sayıları arttırılmakta, yaptıkları hatâlara gözyumulmakta ve bunlar TRT'nin kesesinden çıkan paralarla dış gezilere gönderilmekte, rad yoculuk hakkında en ufak bir emekleri ve bilgileri olmadığı halde, masrafı yabancılar tarafından ödenen mes lekî geziler için seçilmektedirler, **Daha** kötüsü, bunların Radyoların mikrofonlarından dinleyiciye hakaret et-. meleri ve basına cevap vermeleri TRT tarafından hoş karşılanmaktadır. Üstelik, bütün bu davranışların programlara hiçbir yenilik getirmediği, Radyo larımızın zorunlu bazı ihtiyaçları karşılamadığı da meydandadır.

Bugün TRT'de hiç kimse "fedai" değildir. Genel Müdüründen Yönetim Kurulu üyelerine. Daire Başkanlarından radyo ve program müdürlerine ve diğer görevlilere kadar herkes mecbur olduğu için değil, istediği için işbaşına gelmişti. Bu görevlilern çoğu da kendilerine rakip olabilecek kimseleri gayet güzel ekarte edebilmişlerdir.

Bu ve yukarda benzeri açıklanan sebeplerden ötürü servislerin ve görevlerin yükü programcılık bakımından yalnız Turgut Özakmanın, Faruk Güvencin,Yılmaz Hiçyılmazın ve bir-iki kişinin omuzlarına kalmıştır. Bu görevlilerin yaptığı işler ise ortadadır. Hangi şahsî düşünceden ötürü olursa olsun, bu şahıslar yüzünden Türkiye Radyoları açık sözlülükle tenkit ediliyorsa, buna kızmaya kimsenin hakkı yoktur.

Elbette ki işi. "bilgi ve bilinç açısından görmek, çıkar yolları serinkanlılıkla göstermeğe çalışmak" şarttır. Buna kimse birşey diyemez. Ancakşu anda TRT'ciler, tenkitlerde belirtilen hususların bengisinin doğru, han. gisinin yanlış olduğunu anlayamamaktadırlar. Aralarında radyocu, hemen hemen yok denecek kadar azdır. Konuyu bilen ve kendi şahsi menfaatini ön plâna almayan kimseler işbaşına gelirlerse, o zaman çıkaryolu göstermeğe de sıra gelecektir. Şimdilik, TRT nin önemli yerlerinde bir değişiklik yapılması beklenemez. Menfaat mekanizması gayet iyi kurulduğu için, bugünkü karışık durum daha bir süre devam edecektir.

13
Her Hafta Bu Servet
Sizi Bekliyor..

Konserler

Şehirlerarası ziyaretler

Geçirdiğimiz haftanın başlarında Salı akşamı, Ankara Konser Salonu yine olağanüstü müzik toplantılarından birini yaşadı. İki yıl önce Başkenti ziyaret etmiş olan İstanbulun Şehir Orkestrası, yöneticisi ve aynı zamanda da kurucusu Cemâl Reşit Reyin idaresinde bir konser verdi. Konserin başlıca özelliğini, büyük fin bestecisi Jean Sibelius'un yüzüncü doğum yıldönümü münasebetiyle tertiplenmiş o. lup tamamen bu ünlü bestecinin eserlerine yer verilmiş olması, bu arada bestecinin güzel keman konçertosuna genç sanatçımız Ayla Erduranın solocu olarak katılması teşkil etti.

Konserin ilginç yönlerinden birisi, çalman üç parçanın da İstanbul Şehir Orkestrası repertuvarına yeni girmiş parçalar oluşuydu. Hele Dördüncü Senfoninin öyle değme orkestraların ele alamadığı, iyi yorum ve üstün teknik, isteyen partisyonunu böyle yarı amatör bir topluluğa çaldırmakla Rey, kendi sanat gücünü olduğu kadar yönetimindeki sanatçılara olan güvenini de ortaya koymuş oldu. Ama bunda ne dereceye kadar isabet etti? Bu noktayı cevaplandırmak, Cemal Reşit Reyin çok büyük bir gayretin ve alabildiğine idealizmin hikâyesi olan sanat hayatını bilenler için, hiç de kıvanç verici olmayacaktır!

Gerçekten, Cemal Reşit Rey İstanbul şehrinin müzik hayatında derin ve temelli izler bırakmış, çok faal ve ener jik, teşebbüs ve medeni cesaret sahibi bir sanatçıdır.. Sadece bir besteci olarak kalmayı "pasiflik" kabul etmiş olan Rey, o, harbin vatan sınırlarına dayandığı günlerde, her türlü yokluk ve güçlük içersinde, derme çatma, salaş bir tiyatronun -Tepebaşındaki Dram Tiyatrosunun- salonunda 6 Kasım 1944 gecesi derleyip toparladığı yaylı çalgılardan kurulu bir orkestraya Purcell'den Vivaldıi'ye kadar ulaşan zengin bir programla konser verdirtmeyi başarmıştır. Ertesi yıl İstanbul Filarmoni Derneğinin kurulması, bazı nüfuzlu kişilerin yardımları ve teberrüler sayesinde Saray Sinemasında hemen her hafta bir yerli veya yabancı solocunun katılmasıyla muntazam sen fonik konserler verebilecek bir Şehir Orkestrası kurulmuştur.

Herşeye rağmen..

Cemal Reşit Rey, bu orkestranın gelişmesini sağlamakla kalmadı, bizzat orkestranın başında sanat çevresinin odak noktasında büyük gayret gösterdi. Nihayet İstanbul Radyosu, nun 1948 de faaliyete başlamasıyla orkestraya yeni bir finansman kaynağı da bulunmuş oldu. Böylece kimi profesör, kimi mühendis, kimi tüccar, kimi işçi olan derleme üyelerin daha çok kendilerini orkestraya vermeleri kısmen de olsa sağlanabildi. Bugün İstanbul Şehir Orkestrasının, aslında

Cemal Reşit Rey

Her telden

mühendis olmakla beraber, mesleğini. bu uğurda terketmiş "meraklı" ve "sanatsever" üyeleri de vardır. Bu havayı yaratan kişi, hiç şüphesiz Cemal Reşittir. O, birçok değerli besteleri ve değerli bir piyanist olduğu unutulsa dahi, yalnız bu hizmetiyle bile Türkiyenin müzik hayatında adı tarihe geçecek bir sanatçıdır.

Ankaradaki konsere gelince... Bunda yol yorgunluğu, sahneyi yadırgama, parçaların repertuvarâ yeni girmiş oluşu gibi nedenlerin etkisini de muhakkak ki hesaba katmak gerek.Ancak, buna rağmen, orkestranın birinci sınıf bir şehir orkestrası olduğu söylenemez. Şefin verdiği işaretlere uymak bakımından zayıf bir topluluktu ve zaman zaman bir saman alevi gibi parlayıp sönüveren fortelerin yanında hemen bütün sazlar piyanîssimo çalmak eğilimindeydi. Okadar ki, bazılarının hiç çalmadığı bile söylenebilir. Üfleme çalgılar beraberliklerde birbirine karışıyordu, nüanslara hiç dikkat eden yok gibiydi. Genellikle "iyice bir amatör topluluk" denilebilir! Solocu da geçen yıllarda hakkında iyi kanılar besleyen yazarları mahcup çıkaracak kadar- kötüydü. Hele konçertonun son bölümünde temiz ve doğru bir ses duyabilmek için hayli dikkat harcamak gerekti...

Herşeye rağmen İstanbul Şehir Orkestrasının bu gibi temaslarıve yol culuklârı daha sık yapması hem kendisini tanıtmak, hem de "açılmak" bakımından büyük faydalar sağlayacaktır. Hem unutmamalıdır ki "ağlamayan çocuğa meme vermezler." Yaşayabilmek için devletin malı olmak

gibi bir amaca ulaşmak zorunda bulunan, aksi halde devamı bile şüpheli olan kurumların kendisini daha iyi durumda göstermesi gerektir.

Konser dinledim

Konseri verenler: Cumhurbaşkanlığı snfoni

Yöneten: Prof. Gotthold E. Lessing,

Solocular: Suna Kan (keman), Frederick Riddle (viyola). Ankara Radyosu Madrigal Korosu (Şef: Bülent Arel).

Konserin yeri: Ankara Konser Salonu,

Günü: 28 Ocak 1965 Perşembe Saat 20.30'da.

Program: Bir klâsik ve bir çağdaş bestecinin birer konçertosuyla çok ünlü bîr izlenimcinin iyi bilinen bir bestesinden kurulmuştu: 1) C. Debussy: "Noktürnler" üç bölüm 2) P. Hindemith: Oda Müziği No. 5, "Schwanendreher". 3) W. A. Mozart: "Konçertant Senfoni" Mi bemol majör.

Konserin özellikleri: Önce, "Noktürnler" gibi artık batı sanat dünyasının beylik sayılacak parçalarından birinin ilk defa üç bölümünün bir arada seslendirilmesi -Şef Lessing için- büyük bir başarıdır. Radyo Madrigal Korosu da katılınca. Orkestra, eserin altından çıkabilmeyi kolayca başardı... Böyle güzel bir parçanın şimdiyedek niçin programa alınmadığını soranlara ancak, "Lessing gibi birinin çıkıp da bu organizasyonu başarması gerekliydi de ondan..." karşılığını verebiliriz. Neyse, "darısı, müzik edebiyatının diğer korolu örneklerine" diyelim!

Hındemith'in "Schwanendreher" adlı küçük orkestra ve viyola için üstelenmiş bir çeşit konçertosunda ve ayrıca Suna Kan ile birlikte Mozart'ın ikili konçertosunda dinlediğimiz ünlü ingiliz viyolacısı Riddle'in katılması yine konsere değişik bir çeşni verdi. Ankarada ilk defa bir viyolacıyı solo çalarken izlemek imkânına ulaştık. Hindemith bestesi de Türkiyede ilk defa seslendirilmiş oldu.

Beğendiklerim: Başta konserin programı... Her telden çalan, çok renkli, doyurucu bir sanat ziyafeti... Üç bestenin üçünde de değişik soloculan dinlemek müzik meraklılarını olduğu kadar, konsere şöyle arasıra gelenleri de ilgilendirdi. Mamafih, konserin sanat yönü de sezonun içinde dinlediğimiz konserlere oranla iyilerin önünde sayılır. Orkestra, Noktürnlerde olduğu kadar, Mozart konçertosunda, hattâ tamamen yeni bir repertuvar parçası olmakla beraber altından pek de kolay kalkılamıyacak cinsten olan Hîndemith'de bile başarılıydı.

Soloculara gelince... Konserin esas "favorisi" ingiliz viyolacı Riddle olmakla beraber. Mozart'ın ikili konçertosunda Suna Kanın yanında sönük kaldı... Bunun nedenini araştırmak, birkere konçertonun keman partisinin daha ustun bestelenmiş olduğunu. Sunanın bunu gereği kadar iyi çaldığını, Ridde'in ise zaten geri planda olduğunu, üstelik biyografisiyleyle orantılı bir etki yapamadığını görürüz. Gerçekten Suna hiç aksamadan ritme tam uyarak, müzikaliteden hiçbirşey kaybetmeksizin, mükemmelen çaldı. Riddle ise, olsa olsa, ona iyi eşlik etti.

Beğenmediğim: Hindemith'in bestesi ihtiva ettiği şen ve espri dolu havaya rağmen gereken izleri bırakmadı. Orkestranın sadece üfleme çalgılarının bir bölümüyle viyolonsel ve kontrabasların eşlik ettiği viyola virtüozu'da saman zaman gereken akıcılığı sağlayamadı. Zaten Riddle işin sanat yönünden çok virtüozluğa değer veren bir tip olarak göründü...

Sonuç: Konser, işaret ettiğimnoktalar hariç, tam bir başarı sayılabilir, Özetle Suna Kan, Lessîng ve Ankara Radyosu Korosu -tabii, şefleri Bülent Arel başta olmak üzere- bundan en büyük övgü payını haketmişdir.

Daniyal *ERİÇ*

İHAP HULUSİ İSTANBUL
1 LİRA
SÜMERBANK TAKİ
TASARRUFLARINIZ-
SANAYİİMİZİN DÜNYA-
SEVİYESİNE ULAŞMASI İÇİN EKSİK-
BASAMAKLARI TAMAMLAYACAKTIR

TİYATRO

Ankara

"Gilgameş" Operası

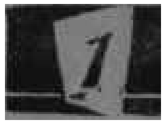
Devlet Tiyatrosunun Opera bölümü, 27 Ocak Çarşamba akşamından itibaran, Nevit Kodallının yeni operası "Gilgameş"in temsillerine başlamıştır. Bu münasebetle Millî Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem daha önce haber verdiğimiz gibi, Hükümet erkârıyla bazı yabancı memleket büyük elçilerine Opera bölümü sanatçılarına ve Devlet Tiyatrosu idarecilerine, gala olarak verilen ilk temsilden sonra. Büyük Tiyatronun alt kat fuay yesinde bir supe vermiştir.

Bilindiği gibi "Gilgameş" operası. nın konusu, daha önce gene Devlet Tiyatrosu sahnesine çıkarılmış olan, Orhan Asenanın "Tanrılar ve İnsanlar" adlı oyununda tiyatrolaştırılmış, 5-6 bin yıllık eski Babil destanından alınmıştır. Operanın librettosu da gene Orhan Asena tarafından kaleme alınmış ve "Gilgameş" operasının temsilleri dolayısıyla güzel bir kapak içinde yayınlanarak satışa çıkarılmıştır.

İlk temsil akşamı orkestrayı eserin bestecisi ve Opera bölümünün müdürü Nevit Kodallı idare etmiş ve şef kürsüsüne çıkıp, daha uvertürü başlatmadan, seyirciler tarafından hararetle alkışlanmıştır. Alkışlar perde sonlarında devam etmiş ve finalde genel bir gösteri halini alarak sanatçılar kompozitör, rejisör, koro şefi, dekoratör tekrar tekrar sahneye çıkarılmışlardır.

"Gilgameş" operasıyla Nevit Kodallı - "Van Gog" dan sonra - İkinci, Devlet Operası da - Adnan Saygunun "Kerem" Sabahattin Kalenderin "Nasrettin Hoca" operalarından sonra - dördüncü yerli eserini kazan mış olmaktadır. "Gilgameş"in müziği, ilk temsil akşamının seyircileri üzerinde, aşırılığa meydan vermeden modern müziğin form anlayışını yan sıtan bir eser olarak, olumlu karşı-anmış, arialardan çok toplu halde söylenen partilere, özellikle koro par tilerine dayanan müzikal dram zevkle dinlenmiş, Cüneyt Gökçerin ağırbaşlı ve çok itinalı sahne düzeni, Refik ve Hâle Erenin dekörlarıyla zengin - ve authentique - kostümleri büyük ilgi toplamıştır. Esere adını veren kahraman Gilgameş'de bas Ayhan Baranın, gerek ses, gerek oyun bakımından gösterdiği büyük başarı ise umumi bir takdir uyandırmıştır.

Eserin öbür önemli rollerinden Gılgameş'in annesi Ninsun'da Belkis Aran, Millza'da Sevda Aydan, Tan-

Piyes gördüm

Üçüncü Tiyatroda. "İsyancılar"
İsyan etmesin de ne yapsın.

Oyun: "İsyancılar"
Yazan: Recep Bilginer.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (üçüncü Tiyatro)

Sahneye koyan: Ziya Demirel

Dekor - Kostüm : Hüseyin Mumcu.

Konu: Recep Bilginerin "Gazeteciden Dost'dan sonra yazdığı "Isyancılar", daha önce -geçen mevsim. İstanbul Şehir Tiyatrosunda oynanmış, büyük bir başarı da kazanmıştı. Devlet Tiyatrosunun da repertuvarına aldıgı ve geçen mevsim kişilerinin çokluğu yüzünden sahneye koyamadığı- bu güzel köy oyunu, adından da anlaşılacağı gibi, bir isyan olayını ele alıp işlemektedir: Yavuzlar köyü halkının Devlete karşı değil. Muhtara karşı isyanını...

Oynıyanlar: Beyhan Hürol (Fadime Nine), Tugay Aktüre (Öğretmen), Ekmel Hürol (Muhtar), Ahmet Demirel (Bekir Şimşek), Ejder Akışık (Garip Ali), Hepşen Akar (Gülizar), Erol Kardeseci (Yüzbaşı), Ertan Savaşçı (Bekçi Selim), Birol Uzunyayla (Elif), Ziya Demirel (Vali).

Beğendiğim; Yazarın, idare edilenlerle idare edenler arasındaki ilişkileri, devlet baba ile köylünün biribirini tanımamasından ileri galen, aracılık görevlerini kötüye kullananlar yüzünden de zaman zaman trajik bir hal alan düzensizlikleri iyiniyetle ve cesaretle ortaya koymuş olması. Ziya Demirelin, oyunun yapısındaki epik havayı duyuran, özenli sahne düzeni -özellikle kalabalığı, "a parte"leri iyi kullanması, yağmur duası ve hapishane sahnelerini ifadeli bir sunuşla vermesi.. Beyhan Hürolun -nefis bir kompozisyonla kişiliğini ön plâna geçirdiği Fadime- Nine'si. Ekmel Hüroun. çok değişik bir tip olarak canlandırdığı Muhtar'a -bütün olumsuzluğu içinde- kazandırdığı beşerî yüz. Bekir Şimşekte Ahmet Demirelin, Garip Alide Ejder Akışıkın, Gülizar'da Hepşen Akarın, Elifte Birol Uzunyaylanın, Yüzbaşıda Erol Kardesecinin, Bekçi'de Ertan Savaşçının rahat, sevimli ve inandırıcı oyunları, Hüseyin Mumcunun yerli rengi tekbaşına duyuracak nitelikteki güzel dekoru.

Beğenemediğim: Ziya Demirelin, yerli rengi tüm gerçekçi -nerdeyse natüralist- bir tutumla vermek kaygusu. Bu kaygu ile lüzumundan fazla uzayan müzikli türküler, hayvan ve su sesleri, duygu atmosferi için birden-. bire solgunlaşan ışıklar v.s.

Sonuç: Bütünüyle başarılı bir temsil, Üçüncü Tiyatroya seyircinin ayağını yeniden alıştıracak, ilgi çekici bir oyun.

Lûtfi AY

Piyes gördüm

Oyun: "İçerdekiler", oyun 2 bölüm.
Yazan: Melih Cevdet Anday.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (Küçük Tiyatro).
Sahneye koyan: Nihat Akçan.
Dekor: Refik Eren
Kostüm: Hâle Eren.

Konu: İstanbul temsilleri dolayısıyla gene bu sütunlarda sözü edilmiş olan bu oyunun konusunu tekrarlamayı gerekli bulmuyorum. (Bk. AKİS, sayı: 552) Ama o yazıyı okuyamamış veya görmemiş okuyucular bulunabileceğini düşünerek gene de anlatayım: Melih Cevdet Andaym oyunu bir tartışma ve mantık düellosudur: Bu düello, bir siyasî polis komiseriyle bir öğretmen arasında geçer. Öğretmen, imzasız bir siyasi beyanname yayınlamış olmaktan sanıktır. Komiser onu söyletmeğe çalışır, öğretmen de komisere yanıldığını anlatmaya... Şu var ki, bu diyalog bir yıla yakın bir zamandır sürmektedir ve genç öğretmenin karısı gözünde tütmeğe başlamıştır. Komiser tutuklunun bu insanca zaafını anlayışla karşılar görünür. Onu, sorguya çektiği odada, karısıyla bir süre başbaşâ bırakacaktır... Ama, aksi bir tesadüfle, o gün öğretmeni görmeğe karısı değil baldızı gelir. İşte oyun da bu beklenmedik -ve hayli nazik durumda yeni bir ilginçlik ve gerilim kazanır. Baldız eniştesinin "halinden" anlıyacak, ona muhtaç olduğu direnme gücünü kazandırmakta tereddüt etmiyecektir.

Oynıyanlar: Ahmet Evintan (Komiser), Yalın Tolga (Tutuklu), Yıldız Aslan (Kız).

Beğendiğim: Oyunun "indirecte" bir şekilde -hiç sözünü etmeden- duyurduğu sosyal ve politik satır: tutuklunun bütün "derdi"' nasıl sade fiziğinin zorladığı bir ihtiyacı gidermek değilse. Komiserin bütün "amacı" da sadece "insan adam" olduğunu ispat etmek değil elbette... Konuştuklarından ve yaptıklarından bambaşka şeyleri düşünen -ve düşündüren- kişileriyle yazarın verdiği güçlü teknik örneği. Nihat Akçanın özenli -belki fazla özenli- oyunları. Hüseyin Mumcunun yerli rengi tekbaşına duyurcak nitelikteki gü- sahne düzeni.

Beğenemediğim: Nihat Akçanın, oyunu kişilerin sadece konuştuklarına bakarak değerlendiren -bu değerlendirmeyi beşeri plânda "duygulu" bir ifadeye kavuşturmak için terbiyeli güvercinlerden faydalanmayı da ihmal etmeyen, "sâf" ve' yumuşak yorumu. Bütün aksiyonu -hattâ dekoru- etkileyen bu yorumun gerekli çağrışımlara ve dinamik bir oyuna imkân bırakmaması...

Sonuç: En küçük yorum farklarından etkilenebilecek kadar ince dengeli yorum farklarına rağmen zevkte seyredilecek kadar da sağlam yapılı bir kafa oyunu.

Naciye FEVZİ

Küçük Tiyatroda "İçerdekiler"
Ya dışarıdakiler?

rıça İştar'da da Müveddet Günbey üs-, tün bir icra göstermişler ve haklı alkışlar toplamışlardır.

Cüneyt Gökcer Prag'da

Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Cüneyt Gökçer, geçen mevsim oynanmış olan çek operası "Jenuffa" yı sahneye koymak üzere Ankaraya gelmiş olan çek meslekdaşının ziyaretini iade etmek ve karşılıklı dış münasebetler programı çerçevesi içinde, Prag da bir operayı sahneye koymak üzere, geçen Perşembe günü Çekoslovakyaya hareket etmiştir.

Cüneyt Gökçer Prag Operasında "La Boheme" i sahneye koyacak ve bu ziyaretinde bir haftadan fazla kal mıyarak, ilk hazırlık çalışmalarını âyarlıyarak yurda dönecektir. Bu nazırlık çalışmaları tamamiyle yapıldıktan ve gerek solistler, gerek teknisyenler eseri temsil edecek hale gel dikten sonradır ki Cüneyt Gökçer tek rar Prag'a gidecektir.

Yeni oyunlar

Devlet Tiyatrosu, Oda Tiyatrosunda oynanmak üzere, iki küçük oyunu bugünlerde provaya koymuştur.

Bunlardan biri, tanınmış fransız tiyatro adamlarından uzun yıllar "La Revue Theâtrale" dergisini yönet miş olan Paul Amold'un "Küçük Ter zi" adlı bir perdelik eseridir. Halit Fahri Ozansoyun dilimize çevirmiş ol duğu "Küçük Terzi"yi Ergin Orbey sahneye koyacak, bellibaşlı rollerini Suat Taşer. Çiğdem Selışık. Zafer Ergin ve Bozkurt Kuruç oynayacak, dekorla rıyla kostümlerini de Seza Altın dağ çizecektir.

İkinci oyun ise Rene de Obaldia' nın, gene bir perdelik. "Edouard ile Agrippine"' adlı eseridir. Salâh Birselin dilimize çevirmiş olduğu bu oyunu da, Ergin Orbey sahneye koyacak ve bellibaşlı rollerini Ali Algın, Jale Birsel ve Savaş Başar oynıyacaklardır.

Her iki oyunun Şubat sonlarına doğru sahneye konulup temsillerine başlanabileceği sanılmaktadır.

Mümtaz Zeki emekliye ayrıldı

Devlet Tiyatrosunun kuruluşundan bu yana Küçük Tiyatronun İdare Amirliğini ve Devlet Tiyatrosu dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmakta olan, tanınmış çocuk piyesi ve hikâyeleri yazan Mümtaz Zeki Taşkın, 25 yıllık hizmet süresini doldurmuş ve kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.

Mümtaz Zeki Taşkın, sağlık sebepleri dolayısıyla, emekliye ayrıldıktan sonra İstanbula gitmiştir. Orada büyük bir yayınevi ile çocuk yayınları üzerinde çalışacak, ayrıca İstanbul Şehir Tiyatrosunun yayın ve propaganda işlerinde görev alacaktır.

Filmler

"Topkapı"nın düşündürdükleri

Son günlerde, dış memleketlerde büyük ilgi toplayan bir filmden bahsedilmektedir. Jule Dassin'in bir önceki yaz İstanbulda filme aldığı "Top kapı" birçoklarına göre, Türkiyenin turistik propagandasını yapması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Hattâ Londradaki Turizm Büromuz, filmin bu özelliğinden yararlanarak, bir yarışma açmış ve kazananlara armağan olarak ücretsiz bir Türkiye gezisi sağlamıştır. Ama akla şu sorular gelmektedir: "Topkapı", Türkiye için gerçekten turistik ve tanıtıcı nitelikte bir film midir? Bu filmden böyle bir fayda sağlanabilir mi? Filmin sanat bakımından değeri nedir?. "Topkapı"da rol alan sanatçıların ve diğer teknik elemanların çalışmaları gerçekten bir başarıya ulaşmış mıdır?

Bu soruların cevabını vermeden önce belirtilmesi gereken bir nokta vardır: Dış pazarlarda ulaştığı başarı sayesinde bu filim, turistlerden önce sinema yapımcılarına Türkiyeyi tanıt mistir. Eskiden Hollywood, dünyanın her tarafında geçen hikâyeleri filmlerine konu olarak almakta bir mahzur görmemekteydi. Fakat dekor yine Hollywood'da yapılıyor, ancak geniş plânda gösterilen manzaralar hakiki yerlerinde filme alınıyordu. Filmcilerin belini büken vergi derdi, yavaş yavaş Hollywood'un yabama ülkelere uzanmasına sebep oldu. Amerika Birleşik Devletlerinin sınırları dışında çekilen filmler yapımcıları ve sanatçılan büyük miktarda vergi ödemekten kurtarıyordu. Bu sebepten gerçekten Afrika ormanlarında, Asya çöllerinde ve turistik Avrupa şehirlerinde çekilen filmler aldı yürüdü. Hollywood'un bu davranışına Avrupadaki yapımcılar da ayak uydurunca, beyaz perde birçok memleketin güzelliklerini, acayipliklerini, sihrini veya korkunçluğunu konulu filmlerde aksettirmeye başladı. Bu arada, pek seyrek de olsa, yabancı yapımcıların yolu Türkiyeden de geçti ve ortaya birtakım güçlüklerin çıkmasına yol açtı. Bunların başında, yerli filmciliğimizin belini büken sansür, film cihazlarının gümrükten geçirilmesi keyfiyeti, ödeme usûlleri ve film çekimi gibi hususlar gelmektedir. Bü güçlüklerin yanısıra, durumu istismar eden yabancı filmciler, memleketimizi hiç de destekler mahiyette lmayan bir takım kordelâlar meydana getirdiler. Meselâ bunlardan biri, Elia Kazan'ın "Amerika Amerika"sıdır. Film Amerikada ve gösterildiği birçok memlekette başarı kazandığı halde, ünlü rejisörün daha önceki filmlerindeki başarıyı tutturamamıştır. Bir film olarak başarılı sayılabilecek ve gerçekten Kazan'ın ustalığını belirten sahnelere sahip "Amerika Amerika", Türkiyenin gerçek yüzünü, belirtmekten çok uzak kalmaktadır. Bilindiği gibi, Elia Kazan, bu filmde kendisinin ve ailesinin hikâyesini anlatmaktadır. Gerek ailesinin, gerekse kendisinin başına galenleri filmde bir kişinin üzerinde toplayarak, ortaya Türkiyede başlayıp Amerikada biten bir hikâye çıkarmıştır. Ne var ki hikâye, Kazan'ın taraf tutması yüzün, den, Türkiye ve türklerle ilgili sahnelerde, memleketimize "iyi" not kazandıracak şekilde düzenlenmemiştir.

Meselenin öbür yüzü

Fakat "Topkapı'nın çevrilişi için izin alınırken de bazı güçlüklerin çıktığı ortadadır. Bilhassa "Türk Mü. zesinden hiçbir şey çalınamaz" diye filmin hikâyesine itiraz edilmesi yabancı filin yapımcılarının karşılaştıkları güçlüklerin en güzel örneğini teşkil etmektedir. Oysa, Topkapı Sarayı nin kapılarını, böyle, yurdu tanıtıcı nitelikteki filmler için açmanın mahzurlu olmayacağının artık anlaşılması şarttır.

Türkiyeyi tanıtmak bakımından "Topkapı" yeterli bir film değildir. Şehrin en ücra, bakımsız sokaklarının ve sırtı yüklü hamalların ardarda teşhiri, seyircinin Türkiyeye iyi not vermemesine sebeptir. Film çekimine engel olmak veya yapımcılara güçlük çıkarmak, onların ilerdeki yatırımlarına engel olmak dolayısıyla döviz kaybı demektir.

Ancak, bir takım komplekslerin et kisiyle, yabancı filmcilerin her arzusuna "Evet" diyen anlaşmalara gitmemeğe de dikkat etmek gerekir. "Topkapı'" için, aşağı yukarı, böyle bir anlaşma sonucu hazırlanmış, film denilebilir. Hattâ tarafımızdan yapılan ısrarlar sonucunda, filme konu teşkil eden soyguncuların memleketimizde yakalanması için senaryo değiştirilmiş ve hikâyede türk polisinin başarısı üstünde bu sayede bilhassa durulmuştur.

Hikâye

Filmin hikâyesi, Londrada bir kadın tarafından yönetilen çete mensuplarının yakalanmasıyla başlamaktadır. Çeteyi, mücevherlere fazlasıyla düşkün Melina Mercouri kurmuştur. Aynı zamanda erkeklere de son derece düşkün olan bu kadın, ilk olarak, eski dostlarından Maximilien Sehell ile temasa geçer. Daha sonra da, mücevher soygunculuğunda amatör olan üç kişi çeteye alınır.- Dftrken bir tesadüf sonucu, çetenin gerçek amacını anlayan Peter Üstinov da işe karışır. Çetenin bütün üyeleri, kendilerini siyasî bir suç işleyecekler zannı ile izleyen polisin gözünden kaçarak Topkapı Sarayının Hazine Dairesinin üstünde birleşirler. Bu sırada çetenin başındaki kadınla yardımcısı, Topkapı fenerinin içinde fenerciyi oyalamakla meşguldürler. Damdan sarkıtılan soyguncülardan biri, geceleyin dışarıdan aşağıya indirilir ve bu sırada fenerden gelen ışığın kendisini göstermesi önlenir. Pencereden Hazine Dairesine giren soyguncu, yine iple sarkıtılarak, bir mankenin üstündeki cam mahfazayı kaldırır ve mankenin göğsünde asılı duran, son derece değerli taşlarla süslü kamayı alır.

Film montaj tekniğinden geniş ölçüde yararlanan Jule Dassin, soyguncunun sarkıtılmasını, ipin taştan ka. yışını, ipi tutanların ellerini, soygun, cunun aşağıda cam mahfazayı kaldırışını, fenerin, içindekilerin durumunu ve sonra tekrar sarkık bir vaziyette Hazine Dairesinin içinde çalışan soyguncunun işi tamamlayışını kısa şah nelerle belirterek, seyircinin son derece heyecanlanmasını usta bir sekil de sağlamaktadır. Zaten filmin, konusu bakımından ciddiye alınacak tarafı yoktur. Soygunculuk filmleriyle alay eden bir filmdir. Bazı sahnelerdeki tefer ruat, işi gerçekçilikten son derece uzaklaştırmakta ve seyircinin dikkatini büyük bir ustalıkla küçük noktalar üzerine toplamaktadır. Meselâ soyguncülardan birinin iple şarkıtılması sah nesi büyük bir heyecan yaratmakla beraber, seyircide, "böyle şey olmaz" düşüncesini de kolaylıkla uyandırmaktadır. Soyguncuların bir kuş sayesinde yakalanmaları da bu "inandırıcılıktan uzaklaşma"yı desteklemektedir.

"Topkapı", inandırıcı olaylarla dolu bir film değil, güldürücü sahnelere yer veren bir hikâyeyi seyretmeyi sevenler için başarılı bir film sayılabilir. Nitekim, dış memleketlerde başarı kazanmasının sebepleri arasında da, herhalde, filmin ciddiye alınmamış olması vardır. Ciddiye alınmayan film de, soygunculuk olayı büyük bir ciddiyetle karikatürize edilmiştir. İşte, hep si bu!

"Topkapı" filmi Türkiyede gösterildiği zaman, dışardaki kadar büyük ilgi toplayacağı beklenemez. Bu filmin ortaya koyduğu bir gerçek vardır ki o da, yabancı yapımcıların bundan böyle yurdumuzda rahatça çalışabilecekle ridir. Ancak bunda da memleketimizin menfaatleri gözönünde tutularak, gerektiği zaman uygun bir şekilde kısıtlamaya gidilebilmelidir. Yoksa, bu gibi filmler Türkiyeye ne iyi not verdirtir, ne de tanınmamızı sağlar.

İŞLERİNİZDE
EMNİYET SÜR'AT.
ÇEŞİTLİ PARA
İKRAMİYELERİ.
ÖMÜR BOYUNCA
AYLIK GELİR.
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
VERİR